

BIBLIOTEKA

Zakł. Nar. im. Ossolińskich

XVII

5547

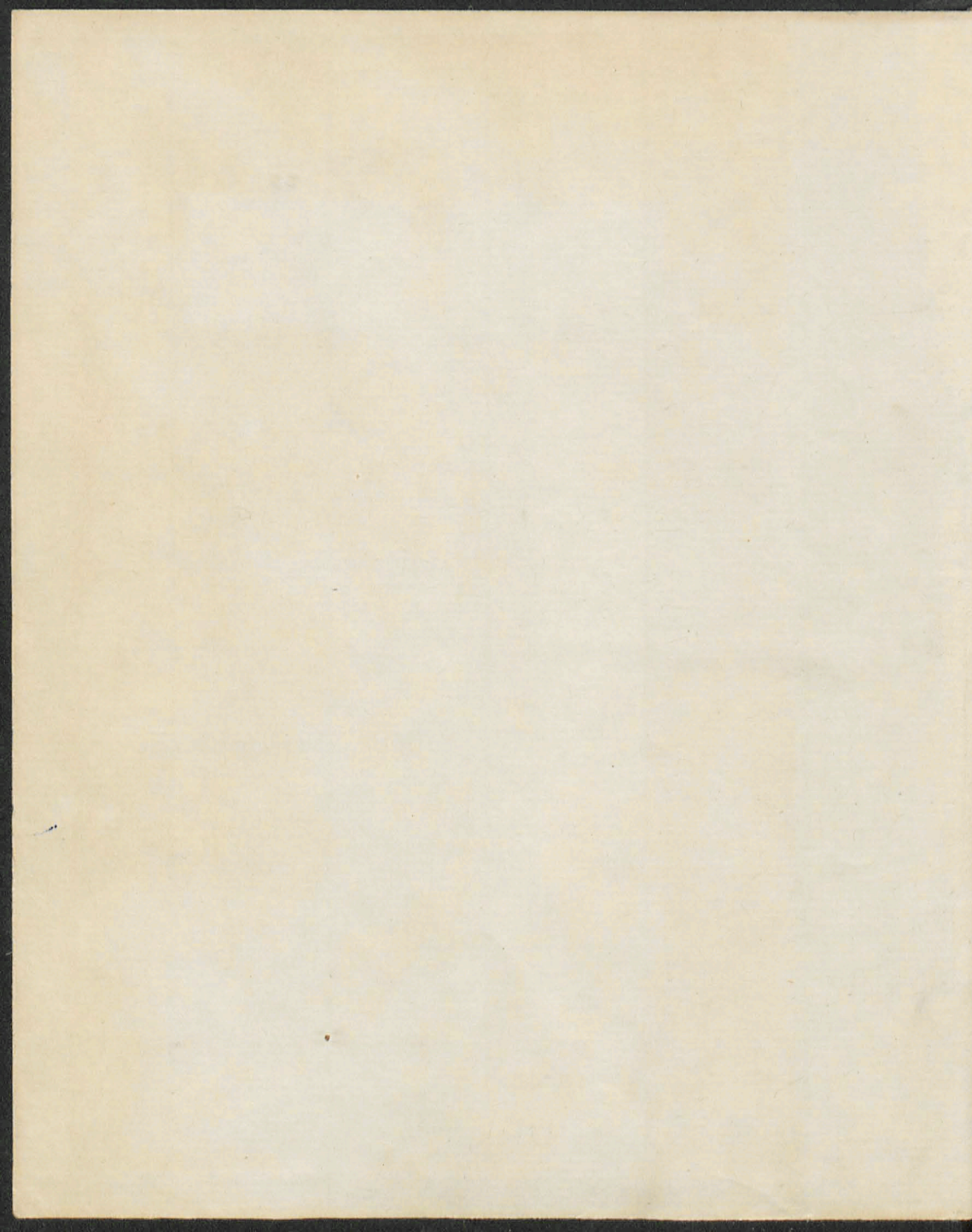
E. XVII, 61

6672.

Adam Gdacius

DYSZKURS O DOBRYCH UCZYNKACH
(autor był farorzem w Kluczborku)

Oleśnica 1687

10

D Y S K U R S
O
D O B R Y C H
U C Z Y N K A C H,

W którym się jasnie y jawnie z pismá S. y
Nauczycielow dawnych y niniejszych dowodzi/ że każdy prawdziwy
wy Krześcianin/ sąkiego koltwiek Narodu y Stanu / bądź jako
nego / bądź podlego/ pragniełi być zbáwion/ w Krę-
siusa wierzyć / y dobre Uczynki
czynić powin-
nien.

Spráwiony

Przez

X. ADAMA GDACIUSA, FARARZA,
Kluzborskiego.

W OLESNICY

Drukował Gottfryd Güncel /
ANNO M DC LXXXVII.

4.828

D. LUTHERUS

(Cic. D. J. N. Missero in Orthodoxyâ Form. Concordi p. m. 68.)

Tom. 4. Jenens. Lat. fol. 46. & fol. 165.

docet:

ÆQve necessarium est, ut pii Do-
ctores tam diligenter urgeant do-
ctrinam de bonis operibus, quam
doctrinam de Fide: Satan enim u-
trique infensus est & acerrimè re-
sistit. Vide sis testimonium, quod ipsi per-
hibet Bellarminus lib. 4. de Justificat. S. 2. &c.

XVII - 5547 - III

Wszystko co Bog wslowie swem czynić rozkazuje /
 Toć też Autor w Dykursu temto opiese.
 A nie pochlebując mu / tak piše / tak czyni /
 Tak naucza / tak z kazdym / tak Brat z Bratem mieni.
 Jego Zwot gdybych miał / który wtędzie w domu
 Zalecąc / nie ustąpi wtey mierze nikomu.
 Nikomu nieustąpi w Dykursach prawdziwie /
 Bo ma przy swey nauce / serce nielekliwe /
 Ktore Gnotá y Madrość tak przynozdobily /
 Y Stuchającóm naprzykład przed oczy stawily /
 Aby w stopnie Pasterza swojego stawali /
 A z nim dobre uczynki pospółu działali
 Tak długo / aż je Pan Bog we zbawienney wterze
 Pasterza y Dwieczi do Niebá pobierze.

Sercem y Reka bratersko pisat

Jan Kwakbolinsky /
 K. Senior Zwardogorsky.

Zwotá wšego stworzenia / który wŕazuje
 Czyny niezmierného swiáca / Ten spráwuje
 Bieg niespracowáného Slonca. Y jásného
 Co pokázuje czáasy / Kola miešacznego.
 Tak byzownie ušfcarowat / y dáry slicznymi
 Czteká ozdobił Káwale swey miedzy innymi.

Y zebý

Niechby z ustaw Boskich / nigdy nie wykroczył /
By go przeciwnik we złych uczynkach nie zoczył :
Wiec wzor z urodzajnego drzewa niech poimuje
W sprawy dobre zwiary pełnić / uaktuje.
Bo ku tym jest stworzony / toż tego potrzebá
Wyciaga / gárdzoc dobrym / prozno wniść do niebá:
Nh niekciś ná upór ! y ná krnąbrność ludzi /
Ktorych do przemotności / sędzia własna łudzi.
Niech gtoeu niebieskiego Páná / niech słucháse
W zátwardziatósć serca / wśelka odrzucáse.
Bo Kázdemu wedle spraw / on sędzia surowy
Ddać zapláte / bedzie ná sádzie gotowy.
Toż y tobie kdobremu ten Skrypte pokázuje.
Niech pobosność twe serce cále opánuje.

Adamus Deditus.

Ten / co práwte wterzy / dobrze czynić bedzie :
Kto jednák złe wterzy / we złym bywa rzędzie.
Poznáć z tad możemy : Dobre drzewo rodzi /
Dobre też owoce : Złe / złe záste plodzi.
Ták też ten co práwte w Páná Krystá wterzy //
Złe owoce puści : Lecz dobre odzterzy.
Toż ci pokázuje / Smu Autor / Kochány /
Táko ná tym świecie żyć máš bez nágány /
Co / gdy tu z nim bedziesz trzymáć tego strone /
Wiecznego Żywotá odniešiesz Korone.

Hæc adjicere voluit, debuit, suo oculis-
simo Domino Patruo,

TOBIAS GDACIUS, Rect. Schol.
Festenberg.

uz to / mily Czytelniku / po-
 dobno ostąpi Dyzkurs / ktory ná Swiáe
 puszcza / poniewaz ona nielicotwa Ko-
 siárka ostrá swoja kosa do mnie sie go-
 tuje / y to krotce w náwiedziny przyde ob-
 jecuje ; álbo jáko pisano mowi / on O-
 stáni Nieprzyjaciel / dał mi jaz powiedzic / ze sie mam
 w krotce ná pojedynek stawić / y grozi ktemu / iz mu ná przes-
 cionobé wiecey Dyzkursow o pojedynkach wydawac nie bede.
 Z kad sie poznawa / ze on cym rad oczu pácie / y bázno-
 mu to wsmáł idzie / kiedy sie Zbrodniowie ná pojedynki
 wyzywája : przez to bowiem síta ich do obozu swego záclá-
 ga. Coby miell rozwazac svi wysokompélni Pániczkwie /
 z ktorych wiecej nie jeden ómie mowic : Wolalbym z ciá-
 tem y dusza Dyzkurtow bydz / nimbym sie nie miał
 ná Pojedynek stawic / y reputácheny swey bronit.
 Ale nie cesni jeno sobie nábedzies sie Ty Duelláncie ná
 swawola rospasany jekcze dosyc dtugo z Dyzkurtow w Piékle /
 gdzie bedzies lámentowal y stykował ná hárdobé y du-
 me twoje / ktora cie do swepwoli (pojedynkow lefkompéln-
 nych) podzegála ; doznaf tego / skoro cie Nieprzyjaciel
 cwoy porobi y pokona / ze sie stánies okropnym smierci o-
 brázem : bedzies jáko ow Cesarz / ktorego ciátu zmártemu
 Diogenes stanawky przy grobie jego / przypátrował sie z pil-
 nobcis /

1. Cor. 15.
v. 26.

quidā hāc
Historiā in-
telligunt nō
de

de Diogene, nościo / y obaczył Ciąto od kósći ognite / brzuch rospuły /
sed de Au- robactwo gromadami po nim chodzące / á w oczách ujrzał
gustino & dwu wężow skądnych biedzacych / wtosy od głowy opadłe /
ejusdē ma- wargi stworzysze. Y zdziwłosy śle Diogenes do onego ciąta
re Monica Cesarzkiego rzecz uczynił w te słowa : Ubi est ó Czar Cæ-
quod Augu- sarearum Chorus puellarum ? Magnitudo divitiarum ?
stinus vi- Caterva Baronum & Acies militum ? Gdzież / O Ce-
dens cada- sárzu Fraucymier albo Chor Pántenek Cesarzkich ?
ver Augusti Wielkość Bogactw ? Orszak Pantat ? Szeregi
hac ad illud Żołnierzow ? Y mowl daley Diogenes, jákoby mu ono
verba pro- ciąto Cesarzkie odpowiedziało : Hæc omnia defecerunt,
locutus est: ubi defecit Spiritus meus, & reliquerunt me in hoc mise-
Ubi est, ó ro Sepulcro circumdato putredine carnis meæ ; To
Casar, &c. wśnytko ustało / jáko skoro ustal Duch moy / y o-
Monica ve- puszcill mie w tym mizernym grobie ogarnionym
rò respond. zgnitoscia ciąta mego. Toż y ciebie potka / ktory te-
Fili, hac o- raz na reputacyo twoje az nazybc hardzie kazej / leda strá-
mnia sibi dydom pieczoności bwiátowych zwycieżyć śle dajesz ;
defecerūt, z Swiátownikami Swiátownicami wykrykasz : Zbudźcie
quando de- śle wy dobrzy kompanowie / á używajmy tych ni-
fecit Spiri- szych dobr y rzeczy stworzonych. Używajmy o-
tus ejus, chotnieżá mlodości / nápełniajmy śle Winem kós-
&c. townym / y masćiami / á kwitnacego wieku nie żá-
 niechrywajmy ; poczynmy sobie wieńce z pakowia ro-
 żanego pierwey niżli uwiednie : zostawuymy wśke-
 dzie znaki wesela : ábowiemci to jest dzial náš y
 szasita nášá. Ach halony Szaleńcze. Y czemuż nie
 pámis

Sap. 2. v. 6.
& seq.

pamiętaś na one wiastę śiáná od Proroá Izajášá Świá-
townikom wymalowana z tym napisem: Omnis caro fee-
num, Wszelkie ciało śiáno / y wszelka chwala jego
jest jako kwiat polny? Boj się / by snadź nie uityca
mécitwa y zloczynna Tyránká sroga Śmierć / cz wiastę śiá-
ná usufywośy oney ná wielkiste spalenia do ognistego piecá
nie wrzucitá! O jak pomniac ná to błogostawionym be-
dziesz: Bedziesz pobożnie żył y dobre Uczynki czynił! do
czegoś powodem bedzie ten Dykurs o dobrych Uczynkach:
Bedziesz bojował dobry boj / zachowaś miare y do-
bre Sumnienie. Z tym cie proceksysey Nawyższego od-
dawam. Niey się dobrze!

Choc. prowadzić Dykurs o dobrych Uczynkach /
niektóre náder potrzebne y powazne kwestyje o nich roztrza-
sac bedziemy.

I.

Jesli dobre Uczynki są potrzebne, y
jeslismy je koniecznie czynić po-
winni?

Ry.

Skłóciłby to práwte bezbożny y zapamiętały
Człowiek między námi bydy / w ktorymby się y na-
mniejszy iskierká pobożności nie nápdwóla / coby to śmiał
mowić y twierdzić ze dobrych Uczynkow czynić nie potrzebá:
Bo coźby drugi zá korzyść zrod miał / choćby się zwiary
nie: wiem jako bućit / á dobrymi by jey Uczynkami nie wy-
świadczył: z Zadney zgotá! Do takiego moglyby one Au-
gustyn

Es. 40. v. 6.

1. Tim. 10.
v. 18.

Discursus de
Bonis operi-
bus nonnul-
las necessa-
rias & gra-
ves in se co-
tinet Qua-
stiones.

I.

An bona
opera sint
necessario
facienda?

Augustinus
tract. 5. in
epist. Job.

gustynowe bydź rzeczone słowa: Quomodo gloriaris te esse Christianū? Nomen habes, & factū nō habes. Tu factis ostende te esse Christianū? Nam si factis Te nō ostendis Christianū, omnes Te vocent Christianum: Quid Tibi prodest nomen, si res non invenitur? Jako ście Ty chlubiś bydź krześcíaninem? pyta Augustin S. Imię masz a Uczynku nie masz. Ty ście rzeczca sama pokaz bydź krześcíaninem. Bo jeśli ście skutkiem nie pokazesz krześcíaninem / niech cie wszyscy krześcíaninem zowia; Coż ci pomoże imię / gdzie samy rzeczy nie masz?

Marc. 16.
v. 16.

Prozna tedy p daremna jest buta y chępa twoja / kiedy mówisz: Wierze y wyznawam wszystkie Artykuły Wiary S. krześcíanstien: Dla tego jestem prawdziwym krześcíaninem y koniecznie zbawion bydź muszę: Bo mówi sam Zbawiciel: Kto uwierzy a okrzyć ście / zbawion będzie. Ja wierze y okrzycon jestem; dla tego zbawion bede.

Matth 5. v.
16.

Prawda co nieomylna / że kto w Pána Krystusa wierz y Okrzycon jest / zbawion będzie; Ale potrzeba także wiare dobrymi Uczynkami / pobożnym y światobliwym żywotem / uczera y nieobludną miłością przeciw Bogu y

Jacob. 2. v.
18.

Bliźniemu wyświadczać według onych słow Zbawicielowych: Tak niechaj świecić światłość wasza przed ludzmi / aby widząc wasze dobre Uczynki wielbili Boga / który jest w niebieściach. A Jakub S. powiedział: Pokaż mi wiare twoje z dobrych Uczynkow twoich / a ja tobie pokaze wiare moje z dobrych Uczynkow moich: gdyż / jeślibyś się jeno usły z wiary twojej chępli / a do-
brych

bychby Uczynkow przy niey nie bylo: Christiano nomine tantum dealbatus esses, mowi Augustyn S. Zmies-
niem krześcianańskim tyłkobnyś pobielony był; A-
bo/ jako Pan Krystus powiada/ podobnyhnyś był gro-
bom pobielonym / ktore się zdadza z wierzechu bydź
Gudne / Ale wewnatrż pełne sa kości umarłych y
wšelakiej nieczystości.

Y ciał My uczymy / twierdziemy y wyznawamy / że
dobre Uczynki konieczne czynić mamy; a iż wielce są
potrzebne: ocoż My to / z Konfesji wiary naszej / z Ka-
techizmow y innych pism Teologow naszych jawnie na olo
pokazujemy.

Coż może bydź jaśniejszego nad Słowá Auspuru-
skiej Konfesji / w ktorej jawnie wyznawamy w Ar-
tykule VI. Ża Wiara dobre owoce y dobre Uczyn-
ki rodzić ma; a iż potrzebá dobre Uczynki od B.
rozkazane czynić dla woli Bożej / ic.

A w Artykule XX: te słowá położone są: Nieślus-
nie naszym zadawają / jakoby dobrych Uczynkow
zakazować mieli: abowiem pisma ich o dzieśictor-
gu przykazaniu B. y inſze świadczą / że o prawnych
każdego krześcianańskiego stanu Powinnościach y
Uczynkach dosyć dobrze uczyli y napomináli.

Y zrodzi też śami katolicy Doktorowie wyznawają /
y nam to świadectwo dają / że uczymy y wierzymy / żeś-
my powinni dobre Uczynki czynić / y potrzebá się nam
w nich ustawnie ćwiczyć.

Augustinus
lib. cont. E-
pistol. Para-
men. c. 7.

Matth. 23.
v. 27.

Confes.
August. Ar-
tic. VI.

Artic. XX.

Toletus su-
per 13. Cap.
Joban.

Toletus ktory byl zrazu Jezuita / a potom zostal Káro-
binatem / táf o tym piše : Protestantes (Lutherani) do-
cent quidem fidem ad salutem sufficere : Negant tamen
fidem illam sine operibus esse posse. t. j. Protestantow
wie (Luteránowie) uczać w prawdzie / że Wiara
jest doshć do zbawienia ; Ale ná to pozwolíc nie
chca / żeby tá wiara, bez dobrych Uczynkow bydz
miała.

Maldonato
super 3. c.
Joban.

¶ Maldonatus ma te stowá : Dicunt [Protestantes]
fidem justificantem non posse esse sine operibus. t. j.
Powiedaja Protestantowie (Luteránowie) że wła-
ra uspráwiedliwiała / nie moze bydz bez dobrych
Uczynkow.

Stapletonus
lib. 9. de
Just. c. 7.

¶ Eoz świadczy Stapletonus mowiac : Protestantes ad
unum omnes dicunt , fidem quæ justificat & vivam & o-
perantem per charitatem, aliáq; opera. t. j. Protestan-
towie (Luteránowie) wshycy y jednego nie wyja-
wshy / powiádaja (ucza y twirdza) że wiara ktora
uspráwiedliwia / jest zhywa y spráwujaca przez mi-
lość y inshc uczynki.

Gregorius
de Valent.
Tom. 2. Di-
sp. 7. p.
991.
Bell. l. IV.
de Just. c. 1.
parag. 2.

Gregorius de Valentia jest tegoz mniemánia / cytuje
y przywodzi sáamego Luterá / ktory jáwnie contra Anti-
nomos bysputowat y mocnymi dowodámi pokazowat / że
dobre Uczynki wshycim krzescíanom sá bárzo potrzebne.
Bellarminus on záwołány kóšciolá kátolickiego D.
tych uzywa stow : Confessio ipsa Augustana Art. XX.
falso dicit accusari suos, quod bona opera negligent, &c.

Samá

Sama Auspurska Konfessija powiada/ze ci/ co sie do nicy przyznawaja / falszywie bywaja winowani / iz o dobre Uczynki nie dbaja y onych zakazuja.

Wielka sie nam tedy przywada w tej mierze przed Bogiem y cnocliwym swiataem dzieje/ kiedy niektorzy o nas powiadaja : U was Luteranow wolno kraść / rozbić / cudzołożyć y źle czynić / gdyż zakazujecie dobrych Uczynkow : bo My upominamy kazdego do dobrych Uczynkow / y do pobożności krześcianańskiej / aby bojował dobry boj / y zachował wiare / y dobre Sumnienie.

1. Tim. 1. v.
18. seq.

Wiemy dobrze co powiedzial Apostol S. Wiara przez miłość (przez dobre Uczynki) Sprawuje / y nie jest rzecz mozna / żeby czlowiek / ktory w Jezusa wierzy / dobrych Uczynkow czynić y pobożnie żyć nie miał.

Galat. 5. v.
6.

Przetoz nie pochwalny / ale nagany sa godni owi Teologowie / ktorzy przed laty śmieli mówić y pisać : Bona opera sunt libera. Item / Bona opera sunt ad salutem pernicioza : Dobre Uczynki sa wolne : Wolno je czynić / albo nie czynić. It. Dobre Uczynki sa do zbawienia szkodliwe.

D. Brochm.
Syst. Theolog. Tom. II.
in Artic. de B. O. Quest. 11. p. m. 593. seq.

Fora / fora z cakiemi słowy ! Bo / jako sie niżej powie : Dobre Uczynki sa kazdemu czlowiekowi krześcianańskiemu wielce potrzebne / także kto chce bydź zbawion / zgotą je czynić musi.

D. Kromaj. in theol. Po. sitiva Po. lem. p. m. 682.

W niezdrożnicę D. Kromajer napisał: Repudiamus & damnamus nudam hanc & offendiculi plenam & Christianæ disciplinæ perniciosam phrasin: Bona opera noxia esse ad salutem. Credimus, docemus & confitemur, omnes quidem homines, præcipuè verò eos, qui per Spiritum S. regenerati sunt & renovati, ad bona opera debitores esse.

D. Caloviusowi zarzucono bylo Pleby / ze uczyniat: Bona opera esse ad salutem necessaria; a to ztych slow / Pleby in Metaphysicà divinà cãl dyffkuruje: Hujus loci quoq; est distinctio necessaria ratione existentie & ratione efficientie. Ita bona opera dicuntur necessaria ad salutem ratione existendi, non causandi, quã presentiam non efficientiam. Jakoby sam D. Calovius ná to odpoz wiedat / czytãt etc o tym moze. l. c. p. m. 420.

Nonnulli disputant: Bona opera esse CAUSAM sive conditionem sine quã non salutis. Quid verò sit Causa sive Conditio sine quã non, nie mnie / ale Filozofom nalezy o tym dyffkurować. To tylko teorkiemu narãze Słowy / ze Syno eretyckowis dzisieyshi / tego poteznie bronia / twierdząc / iż bona opera, dobre uczynki są Causa sive Conditio sine quã non salutis. Vid. Colleg. Philo Theosoph. Dissert. Academicar. XXII, p. m. 517. 599. Ravanell. Par. II. Biblioth. Sacr. sub lit. O. f. m. 450. sic scribit: Bona opera necessaria quidem sunt ad salutem (nemo enim sine bonis operibus salvari potest, ut colligitur ex Joh. 3.3. Hebr. 12. v. 14.) verum tanquam Via & medium ad salutem perveniendi, Eph. 2. v. 10. Sunt enim bona opera, ut scitè ait Bernhardus, via ad regnum, &c. Ná co bez wazpienia poglodaýac on zãwolány Teolog D. Henricus Höpferus, Disp. 2. de Justificat. p. 113. cãl dyffkuruje: Ut via est quoddã intermediũ inter terminũ à quo ad quem; ita etiã bona opera se habent, ut via intermedia, in quã debent ambulare, qui salutem consequi volunt. D. Calovius Harm. Cap. 8. p. 717. cum D. Glasio Disp. X. S. Augustinæ Confess. fatetur, Phrasin: Bona opera esse necessaria ad salutem, adhibitam esse à Theologis quibusdam nostratibus, sensu bono & scripturis sacris contentantico, ut necessitas saltem ordinis ad salutem denotetur, & verba ad

*ad salutem, non effectum producendum per opera, sed tantum terminum
via denotent. Tu też należę słowa D. Sussera / Procy Artic. 4. Formul.
Concord. p. 20. rationem rejectionis harum phrasium exponit, h. m. Quod hæ
Propositiones si non *directè* & *præsertim*, certè *indirectè* & *secundariò*
evincant, bona opera habere. aliquem respectum causæ & meriti justificatio-
nis nostræ. Et p. 450. Præsentiam bonorum operum ad ipsam justificationem
tangyam causam requiri.]*

II.

Co są dobre Uczynki?

II.

Quid sine
Bona Opere
?

NZe mojemi / ale znâcznych y u ludzi Uczonych
wizecznych Teologow słowy / ja tu Definicjo albo D-
pisanie dobrych Uczynkow wystaile.

Dobre Uczynki są sprawy wnetrzne y powie-
rzchne / ktore się dzieja od Wrodzonych przez Du-
chã S. zwiârny prawdziwey według rozkazu y za-
konu Bozego / ku temu końcowi / aby przez nie
chwałã Boza sorytowána / powinna wdzięcznośc
naszą przeciw Bogu pokazána / miarã naszą by-
ła potwierdzona / y bliźni nasz był zbudowany y
Bogu pozyskany. Vid. D. Dieter. Institut. Catechet.
p. m. 280. seq. D. Brochmand. Tom. II. Systemat. Theo-
log. Artic. de B. O. Cap. I. Sect. I. p. m. 582. seqq.
Ravanell. in Biblioth. Sacr. sub V. Opus f. m. 447. cit.
Raupp. Part. VI. Lib. II. Biblioth. Portat. p. m.

« Te dobre Uczynki / Ktore sie teraz opisaly / My tu uwazamy nie Philosophi-
 ce & Ethice, ile sa dobre y' prawdziwe; ale je rozbiezamy Theologicę &
 Evangelicę; Jle sa Uczynkami Bogu milymi y' przyjemnymi. Y ról wi-
 dziemy tu I. Causam Efficientem Principalem; Kto w nas dobre Uczynki
 Sprawuje / Osobliwie Duch S. Ps. 51. v. 12. II. Causam Propinquam
 & Subjectum: Kto dobre Uczynki czyni y' czynić powinien; Ci sa wszy-
 scy prawowierni Krześciance przez Ducha S. odrodzeni: W tych słow-
 wiam sąmych Duch S. mieszka / y nas do czynienia dobrych Uczynków
 zapala. III. Materiam bonorum operum, Ktora sa sprawy wnetrzne y'
 pozwieryzchne. IV. Causam formalem: A ta jestci wiara / z Ktorey nihy
 ze zrodla niejakiego dobre Uczynki plyną / gdyż bez wiary rzecz nies-
 mozna podobac sie Bogu / Hebr. II. v. 6. V. Qualitatem, qua declar-
 ratur objecto duplici, quorum PRIMUM est; Mandatum DEI, & SE-
 CUNDUM qualitatis objectum, &c. Skąd sie pokazuje / że one Uczynki
 sa prawdziwie dobre / Ktore nam Bog w slowie swoim rozkazuje / y
 chce tego po nas / abyśmy je czynili / Num. 15 v. 39. seq. Deut. 4. v. 2. & 12.
 v. 32. Ezech. 20. v. 18. seq. VI. Finem bonorum operum: Powinnismy
 bowiem dobre Uczynki czynić Ku czci y' chwale Bozjej / jako Pan Kry-
 stus uczy Matth. 5. v. 16. ściaga sie też to czynienie dobrych Uczynków
 na nas y' bliźniego naszego. Co sie nas tyce: Dobrymi Uczynka-
 mi wiższ nasze wyswiadczamy / y one oczywiscie pokazujemy / Jac. 2.
 v. 14. seq. Bliźniego zaśie naszego nimi wspomagamy / ratujemy / budu-
 jemy (naprawiamy y' na prawa drogę nawodzimy / 1. Pet. 3. v. 16. 1. Cor.
 10. v. 32.)

III.

Kto ma dobre Uczynki czynić?

Rz.

III.
 Quis bona
 opera fa-
 cere tenetur?

Wszyscy a wszyscy odrodzeni krześciance / Ce-
 sarzowie / Krolowie / Książetá / Grofowie / Pano-
 wie / Szlachetá / Mieszczanie / Kmiotkowie / Starzy /
 Młodzi / Bogaci / Ubodzy / Zadni / Podli / Uczoni y'
 Prostacy.

Ei wszyscy o to się pieczotować powinni / aby dobre
 Uczyni

Uczynki czynili / a wiare swoje nimi wystawiedzali; po-
 nieważ / cokolwiek nie jest z wiary / grzechem jest:
 a też bez Wiary rzecz nie można podobac się Bogu.
 Bo czyni ty człowiecze, / ktoregokolwiek stanu jesteś / jakie
 chcesz dobre Uczynki: Jesli się wiara przy nich znajdować
 nie będzie; Albo / jesli dobre Uczynki twoje z Wiary po-
 chodzić nie będą: pewnieś to wszystko / co czynisz / u Boga
 zgola pátano nie będzie / także Augustyn S. dobrze po-
 wiedział: Sine fide etiam quæ videntur bona opera in
 peccatum vertentur: Bez wiary / powiada / y te U-
 czynki ktore się zdają być dobre / obroca się
 w grzech.

Nie Hebysmy tedy w tej mierze sobie postąpili / gdy-
 bysmy wszyscy / ktorzy dobre Uczynki czynić powinni je-
 stesmy / násladowali onego w jednym klasztorze pobożne-
 go Przeora / ktory przez wszystkie wieki swoj dobre Uczyn-
 ki czynił / y światobliwie żył. Ten chorujac niekiedy nie-
 bezpiecznie / gdy niektorzy młodzi Bracia (Mniszy) przy-
 nim byli / y jemu w niemocy usługowali / tych jedney nocy
 do niektorego z nich słow záył / mowiac: Misy Synu!
 Szegoz zadasz Kochany Dyczynku / pytał on młody
 Brac z A Przeor odpowiedział: O Fili, totus mundus
 me angustat, & omnes Creaturæ mihi sunt adversæ! D
 misy Synu / prawi / zda mi się / jakoby mie wszy-
 stek Świat ścisłal y ná mnie lezał / y jakoby mi
 wszystkie Kreatury przeciwne były y przeciwko mnie
 powstawaly. Ktoremu on młody Mních znouu rzekł:
 Cur ita trepidas Pater? In sanctitatis studio palmam
 nobis

Rom. 14. 23.

Hebr. 11. 6.

Aug. lib. 3.
 ad Bonifa-
 cium c. 15.

D. Menius
 in Lit. ad
 Luth. cit.

D. Gerbar.
 Part. III.
 Homil. 5. in
 Evang. Do-
 min. XI. p.
 Trinit. p.
 m. 530.

Mathes. de
 vit. Luth.
 Conc. 14. f.
 172. b.

Alleg. M.
 Stenger.
 Conc. II. in
 VI. Art. Au-
 gust. Conf.
 p. m. 255.

nobis omnibus praripuisti: Przecz je sie tak lekko
 (strachaj) Dzezynku? Wszak nas Ty wszystkich
 swiatobliwoscia y poboznoscia celowal. Na co
 on stary chory Pater tymi slyset sie dal stowy:
 Nihil horum omnium consistit coram DEI Judicio:
 Christus crucifixus est meum Testamentum, & mea Ju-
 stitia. t. j. Nic to wszystko nie wazy przed sadem
 Bozym: Krysus ukrzyzowany jest Testamentem
 moim y Sprawiedliwoscia moja.

Taki to wiec bywa / ze ci wszyscy / co to ja zywota
 dobre Uczynki czynia y pobożnie zija; a osobliwie Kry-
 susa ukrzyzowanego wiara / skoro za zdrowego zywota
 dobrymi wyświadczaſi Uczynkami / przy Zgonie swoim
 w ostatnich chwilach mocno sie trzymaja / smierci zbaw-
 iennu miewaja. Y któż tedy nie bedzie dobrych U-
 czynkow czynil?

IV.

Cur bona
 opera fa-
 cienda?

(1.)

Eph. 2. v.
 10.

Wonieważ Czynem Bozym jesteſmy / stworze-
 ni w Kryſusie Jezusie ku Uczynom dobrym /
 ktore przed tym Bog zgotowal / abyſmy w nich
 chodzili.

IV.

Czemu to mamy dobre Uczynki
 czynić?

I.

Oto inne wszystkie Kreatury Chcenie czynia to wszystko / ku czemu je Bog stworzył / powiada Dawid S. w jednym Psalmie swoim wliczając / je Dgien / grad / śnieg y para / wiatr gwałtowny wykonują rozkaz jego.

Pf. 148. v.
8.

A czemużbyśmy My Kreaturami rozumnymi będąc / rozkazu Boskiego wykonywać y dobrych Uczynków czynić nie mieli ? gdyż według Boga na wyraz jego stworzeni jesteśmy w światłości y Sprawiedliwości prawdziwej.

Ephes. 4.
v. 24.

II. Iz przez Chrystusa ku dobrym Uczynom odkupieni jesteśmy / który nas wykupił od wszelkich nieprawości / y oczyścił sobie samemu lud własny namiętnymi dobrych Uczynków ; A ku temu Objawiła się łaska Bożabawienia wszystkim ludziom / nie zebysmy wedle woli y lubości cielesnej postępować ; ale zaprzawmy się wszelkich nieczystości y światowych pożądliwości / w teraźniejszym wieku ku trzeźwie / sprawiedliwie y pobożnie żyli.

(2.)

Tit. 2. v. 14.
v. 11.

III. Duch S. nas ku dobrym Uczynom poświęcił. Ukaz nie wiecie / iż Kościołem Bożym jesteście / a Duch Boży w was mieszka ? A jest kto gwałci Kościół Boży / tego Bog skązi.

(3.)

1. Cor. 3. v.
16. seq.

IV. Okrzeżeni jesteśmy y dla tego / abyśmy dobre U-

(4.)

C

czyn

czynki czynili: Po ná Krzcie S. odrzekamy sie Dya-
bla wshyskich spraw y Uczynkow / wshyskiego ob-
cowania y pospolitowanía jego.

2. Pet. 2. v.
22.

Swatca tedy Przymierze ná Krzcie S. z Bogiem u-
czynione wshyscy owi. / co nie dobre / ale zle Uczynki czy-
nia ; á niby świntie s. v. w bloctie grzechow rozli-
cznych swowolnie sie walaja.

(5.)

V. Ma nas do czynienia dobrych Uczynkow zopalic:
Absolucyja albo Rozgrzeszenie / ktorago ná Spowie-
dži dostepujemy / poniewaz kiedy sie spowiadamy / y roz-
grzeszeni bywamy / Panu Bogu przyrzekamy / ze myslimy
zywota polepszyt / dobre Uczynki czynit / zbrodni sie spro-
snych chronit / á zlym y bezbozным zywotem sie hdyt.
Tál o tym mowi Pan Krysztus : Dtos ozdrowiat :
nie grzesz ze wiecy / by cie snadz co gorkego nie
potkato.

Job. 5. v.
14.

(6.)

VI. Bdzmy pilnymi w dobrych Uczynkach : Czemu:
bowiem przystepujemy / ciato Krysztusowe prawdziwie je-
my / y Krew jego istocno pijemy : azaz nie przeco miedzy
inshymi przyczynami to czyniemy / abyśmy po uzywaniu
naswieckiego Sakramentu / w nowosci zywota cho-
dzili / y obumarshy grzechom Sprawidliwosci
zpli.

1. Pet. 2. v.
24.

Coz ná to rzeka owi / ktorzy w prawdzie Kommuni-
kuja / u stole Bozego bywaja ; ale po przystepowaniu zle
nie

nie dobre Uczynki czynią / y o poprawie żywota zgotą nie
 myśloc / słow Zbawicielowych wzwyż przycoczonych za-
 pominają: Nie grzeźże wieceny / 16.

Pyta o jednym Turku / który się kiedyś do Kościoła Krze-
 ścińskiego znalazł / a właśnie tedy Krześciani nie przystępo-
 wali. Ten przypatrząc y dżiwując się dewocyjcy y nabożeń-
 stwu ich / pytał jednego Krześcianina: A coż to tam przed
 Oltarzem owi ludzie tak dżiwonego czynią? Krze-
 ścianin odpowiedział: Rzecz się tu święta odpra-
 wuje: ci bowiem / ktorzych oto widzisz / ciało y
 krew Chrystusowa przyjmują / a Bog do każdego
 w nich wchodzi / y mieszkaniem Boskim wyproznio-
 ne domy napełnia. Pyta znowu Poganin. A czegoż
 są te domy prozne? Krześcianin rzekł: Pochy / ta-
 komstwa / nieczystości / gniewu / ożraśstwa / pijan-
 stwa / zazdrości y innych grzechow / ktore przed
 tym tych byli ludzie opánowali. Lecz przez ser-
 deczna pokute wyrugowane teraz dają miejsce bo-
 skiemu rządzeniu. Słyszac to Turczyn / milczał / a
 mając pilne oko na tych / ktorzy u Stolu Bózego byli /
 gdziekolwiek mogli / onego dnia y drugiego / za nimi cho-
 dził; Nie dlugo pocym / gdy się oni Krześcianie co Kom-
 munikowali / do obżarstwa y pijanstwa / do takomstwa y
 zdzierstwa / do swarow / y innych haniebnych zbrodni zno-
 wu wracali / y tak jako pierwey grzeźyli. On Poganin
 nie mogac się dluzcy otrzymać / na rynek przyszedł y na

Job. 5. w.
14.

D. Menger.
in scrutin.
Consc. Ca-
tech. p. m.
1368. Item
M. Albrecht
in Cænâ Do-
min. p. m.
82. seqq.

jakimśi wyniosłym miejscu stanałszy jaśnie / także każ-
 dy słyšeć mógł / wołać jał : Vidi Christianos omnium
 hominum maxime inhospitales, apud quos ne DEUS qui-
 dem biduo commorari potest : Widziałem powiada /
 y doznałem tego / że Krześciance takimni niego-
 ścimym ludzmi są iż u nich Bog y dwa dni mieś-
 kać nie może. Jakoby ten Żurek rzekł : O wy krze-
 ściance / słybałem o was / żeście między innymi
 motywami y dla tego przysiępowali / aby Bog u
 was mieszkał : Ślubowaliście żywota waszego po-
 lepszyć / y tak jako pierwey wiecey nie grzeszyć ; a-
 le oto widzę / żeście ślubu waszego nie dotrzymali :
 Gdzież właśnie znowu tak grzeszyli / jakoście
 przed tym grzeszyli. Wiada wam / jakoż to przed
 Bogiem zamówicie / ponieważ go za nos jakoby
 wodzić / gdy obietnicy y przyszędze waszej / kto-
 raście mu uczynili / dosyć nie czynicie .

- (7.) VII. Mamy ten rozkaz od Boga / abyśmy dobre U-
 czynki czynili / gdy mowi : Sancti estote ! Bądźcie
Lev. 19. v. świętymi : bom ja jest święty Pan Bog wasz.
 2. A na innym miejscu woła : Estote mundi : Bądźcie
Es. 1. v. 16. czystymi : Odrzućcie złe sprawy od Obliczności
 mojej : przestańcie złe czynić / a uczyńcie się dobrze
 czynić.

Że kad poznawamy / że P. Bog jako Dziec nasz miły
nam Dilektem Kochanym Dzieckom swoim dobre czynić
Uczynki rozkazuje : w nich dowiem osobliwe ufowanie
y upodobanie swoje ma.

Dziecie cnotliwe o to się usilnie stara / aby to wszystko
czynić mogło / co się Dycu jego podoba : co widzimy na Jo-
zefie Synu onym cnotliwym / którego to nawlekłe staranie
było / aby Dycu swemu miłemu wewsem był wygodzić
mógł.

Exempli też y My prawdziwymi Dzieckami
Bożymi bydź / (jako się tak w słowie Bożym wsty-
scy wierni Pánscy tytułują.) starajmyż się o to / aby-
śmy takowe dobre czynili Uczynki / które się Bogu Dycu
naszemu niebieskiemu podobają. Job. 1. v. 12.

Wierni y miłi Przyjaciele / którzy się spodem ścierze
obchodzą / wszystko / cokolwiek mogą / kwoli y ku upodo-
baniu sobie czynią : Wizerunk tego nadobny znowu na
Dawidzie y Jonatanie mamy : Dawid abowiem Przy-
jacielowi swemu wiernemu Jonatanowi po śmierci jego
to gwoli uczynić oblecał / że się o Dziecki jego jako o
piekun wierny pieczyłowac y o nich zawiadowac chciał.

Je tedy Bog Dziec y Syn jego namilszy P. Jezus
nalepszymi y nawierniejszymi naszymi Przyjaciółmi są :
Więc powinniśmy ze wszystkiego umpotu o to nawiecey u-
silowac / zebysmy im gwoli y ku upodobaniu to wszystko /
cokolwiek możemy / cosmy winni / y co nam rozkazano /

Luc. 17. v. 10. czynili: co się przez dobre stanie Uczynki / według onych słow Zbawicielowych: Cum omnia feceritis: Gdy uczynicie wszystko / co wam rozkazano mówcie: Studzajcie nieuczyneczni siebie: bo to / cośmy byli winni / uczyniliśmy. A wá krotko mówiąc: Dobre Uczynki czynimy.

(1.) Bogu ku czci y chwale: Kiedy bowiem co dobrego czynimy a światłością naszą przed Ludźmi świecimy / aby dobre Uczynki nasze widzieli: Zedy się wola Boża od nas stawa / y Imię jego święce / im daley tym wiecey chwalone y uwielbione bywa.

Pf. 34. v. 8. (2) Aniołom S. ku upodobaniu / którzy rządzili przy nas bywają / y nam ochotnie służą: Zataczają oboz około tych / co się Bogą boją / y wyrywają je. Oni są Duchami posługującymi posłani na służbę dla tych / którzy zbawienie odziedziczyć mają.

Luc. 15. v. 10. Zaczynam nie myśleć Aniołom S. żałować y od siebie odganiać: czynimy dobre Uczynki / między którymi niepośledniejszy jest Pokutá: Gdyż jest y będzie radość w niebie przed Aniołami Bożymi nad jednym Grzesznikiem pokutującym.

(3.) Blizniemu kmiłości / którego dobrymi Uczynkami

Uczynkami rabi wspomagamy: według możności racyuy; y cały czas swego te od Pana Krystusa na siebie jego zálece odniebiemy: Gokolwiekście uczynili jednemu z tych Braci moich najmniejszych/mnieścieście uczynili.

Matth. 25.
v. 40.

Do tego dobrymi Uczynkami Blizniego budujemy/ y piękne mu przyklady z siebie dawamy: Boć validiora sunt Exempla, quam verba, & plenius docetur opere, quam voce: Nocniemy / powlada jeden Nauczyciel / sa przyklady / niz słowa / y doskonaley uczymy uczynkiem / a nizeli glosom.

Leo Papa
in Serm. de
Jejun.

(4.) Nam tu dobremu: Dobrymi bowiem Uczynkami wiare nasze przed Ludzmi na oko pokazujemy/ według slow Jakuba S: Pokaz mi Wiare twoje z dobrych Uczynkow twoich / a ja tobie pokaze wiare moje z dobrych Uczynkow moich.

Jac. 2. v. 18.

(5.) Czynamy dobre Uczynki Dyablu na zlosc y przeciwnosc. Zaprawde nie mozemy sie nad glownym Nieprzyjacielem Szatanem lepiej zemscic / y jemu wieckhey skody y przykrosci wyrzadzic / jako kiedy pobożnie żyjemy / dobre Uczynki czynimy / y w nich sie ustawnie ćwiczymy.

Kadliby Pan Dyabel nad nami panowal / nas zwyciszyl / y zholdowal: Lecz, nie moze do tego przywieść / y moe-

y mocy náb námi dostapic / jedno kleby grzesimy y zle
Uczynki czyniemy.

Przeto / kleby nam ten duszny Nieprzyjaciel pobija
bebenka: Nas do zlych Uczynkow / t. j. do grzechow podze-
ga: stawaymy mu Kócia w gardle: jemu áie przeciway-
my / y wstret mu ják nabárczy możemy / czynimy: boć on
jako Lew rzezacy obchodzi / szukajac Kogoby po-
zart / ktoremu odpor dawajmy / bedac mocni
w wierze.

1. Pet. 5. v.
8. seq.

V.
Quomodo
Bona Ope-
ra facien-
da?

V.
Jáko mamy dobre Uczynki
czynic?

Ry.

Nie możemy lepszych dobrnych Uczynkow czynic /
y Bogu lepiej [wierney] stuzyc / jáko kleby czynie-
my / nie co nam lubo y miko / ale / co nam Bog roslá-
zuje. D tym tak sam mowi: Dznajmitemci czlo-
wiece / co jest dobrego / y czego chce Pan po to-
bie. A Błogosławiona Maryja Pánna powiada: Co
wam kolwiek rzecze (Syn moy) to czynicie. Albo
jako on sam Bog Dciec wola: Hunc audite: Tego
sluchajcie!

Mich. 6. v.
8.

Joh. 3. v. 5.

Matth. 17.
v. 5.

Napewniešy tedy wizerunk / wedyug ktorego mamy
kierowac y prostowac dobre Uczynki náše / so Dzieci któro
przykazania Boze.

Według

Według pierwszego przykazania Bożego to są dobre
 Uczynki Pana Boga prawdziwie według Istności y Woli
 jego znąc / nądewszystkie rzeczy mitować / jego śle bać y
 jemu samemu ufąc / a na ludźie śle nie spuszczać :
 Bo przeklęty Mąż / który ufa w człowieku / *ic.*
 A Dáwid S. odwołując od tego ludźie ták śpiewa :

*Jer. 17. v. 5.
 Ps. 146.*

Na Krole śle nie spuszczaćcie
 Śmiertelnemu nie ufajcie :
 Bo ten nie pomoże sobie
 Pogotowiu dni tobie !

Przeciwnie te są źle przeciw pierwszemu przykazaniu
 Bożemu Uczynki.

(1.) Kiedy kto nie zna / nie wie / albo nie umie rzeczy
 potrzebnych do zbawienia / a nie uczy śie ich / jako tajemnic
 te Trojce przenaświeścey / Wcielania Syna Bożego / Pa-
 sterszá / Kredá / Bożego przykazania / Sakramentow od
 Krystusa ustanowionych.

(2.) Kiedy śie kto bawochwałstwem / albo zabobo-
 nami brzydkiemi bawi / y stworzeniu jáktemu część Boską
 wprzędza.

(3.) Y co między źle należy Uczynki / kiedy kto z o-
 pácznego nabożenstwa dni pewne albo czasy zachowywa /
 rozumiejąc że śie nie godźi w nie w drogę jáchac / albo czego
 robić / jako we czwartek albo w dzień Niedziankow.

D

(4.) Kie-

(4.) Kiedy kto miłośko tego / co by miał nadzieję y ufność
swoje w Bogu pokładać: to on rozpacza o miłosierdziu
Bożym.

(5.) Kiedy kto desperuje o swoim zbawieniu / o łasce
Bożej y o odpuszczeniu grzechów.

(Tu się między tą następująca Historija / Która wylicza jeden Polski Brat
Kowalski Teolog w te słowa: W Paryżu młodzieniec jeden swobodnie ży-
jąc za chorząwszy ciężko / myśląc o przeszłych swych złościach w padł w de-
speracyę y mąnia taką / że się nie chciał spowiadać / powiadał / że
potępiony / ani zbawion być nie może. Brat jego rodzony prosił za-
pilno P. Boga / a osobliwie Duchą S. aby go łaska swa oświecił / y dal za-
grzechy złaować. Nocy jedney ukazał się onemu choremu P. Ociec z prze-
słizna twarzą / z śnieżnym włosiem / y rzecze mu surowo: Złotyś nie-
cnotliwie żył na świecie / a jeszcze desperujesz o miłosierdziu moim /
otoż go nie napydziesz! Rano przyjdzie do niego brat y upomina go
do Spowiedzi / on powie: Proźno mi upominasz / ukazał mi się tej
nocy P. Bog w postaci stary / śnieżny / y powiadał mi / że nie napy-
de miłosierdzia jego. A on mu rzecze: Nie wgap nie Bracie nami ży! Jest
w Bosowie druga Osoba Syn / który za nas cierpiał / a Czcą śna-
dno ublaga / do niego się uciekaj / ja też za toba modlić się będę. Dru-
gley nocy ukazuje mu się Bog Syn z Arzyżkiem / także własnie tą twa-
rzą jako Ociec / y rzecze mu surowo: Y żyłś swobodnie / a pokutować
nie chcesz! Otoż nie napydziesz łaski mojej! Powie to widzenie Bratu /
przydając że ja nie mogę być zbawion. A Brat mu rzecze: Nie
wgap by namniej Bracie Kochany! Jest jeszcze trzecia Osoba w Bosowie
Duch S. który jest miłością istotną / który Sercą oziębłe ogrzewa y
smutne cieszy: Consolator optimus! Jemu się polecaj y w nim miej mocną
ufność. Y westchnął nabożnie y serdecznie do Duchą S. potym w nocy
ukazuje mu się Duch S. ślicznego na ramięch mając Gołąbką / także
że twarzą jako Ociec y Syn / y łagodnie rzecze do niego: Ponieważes
miał nadzieję we mnie; Orozci dzięki łaski mojej / że będziesz zbawion /
y w dostateczney pokucie z tego świata zydzieś; Y tak za onym do Du-
chą S. westchnieniem spowiedź uczynił / y w łasce Bożej dokonał. A
też nie darmo zbawiciel posyła. Duchą Świątego / ic.)

(6.) Kiedy /

(6.) Kiedy / kto w nadzieję miłosierdzia Bożego bezspiecznie grzeszy / albo pokutę y poprawę żywota przez długie czas na starość / albo do godziny śmierci swojej odkłada.

(7.) Kiedy kto w przeciwnych rzeczach ufność swoją w stworzeniu rzeczy / y w marnościach Świata / a niżej w Bogu pokłada.

(8.) Kiedy kto zbytnie ufa w nauce swojej / w dowcipie / w potędze / w sławie y w bogactwach swoich.

(9.) Kiedy kto sobie więcej waży rzeczy doczesne / albo zdrowie swoje / albo honor swój / albo dobre mienie / niż przyjaźń Bożą ; D Kiedy gotów jest żyć tu y mieć się do brze na świecie / y do dobrze niebieskich ustąpić.

(10.) Kiedy kto nie kocha Boga ; ale dla chwały ludzkiej / albo jakim innym względem ludzkim Bogu służy.

To są Uczynki nie dobre / ale złe przeciw pierwszemu przykazaniu Bożemu / kto je czyni / ten nie jest dobrym ale złym Chrześcianinem.

Według wtorego Przykazania Bożego dobre Uczynki są / Bogu się we wszelkich potrzebach modlić : rozkazuje nam to sam Bog mówiąc : *Wzywaj mnie w dzień utrapienia: tedy cię wyrwę / a Ty mnie uwielbisz.* It. według tego przykazania y to jest dobry Uczynek Bogu za dobrodziejstwa Duszne y Cieleśne dziękczynić serdecznie.

II.

Pf. 50. v. 15.

Przećioney strony owi dobrzy nie czynia Uczynkow /
 co imie Pańskie na daremno biora / bluźnia / ztorzczo /
 Sakramentaja / albo jako naši Wasser Polowie zwo-
 zu / Gocfundaja / Goclendaja / Jezusaja (imienia
 Jezus że używaia) co słowo wyrzeka / to Dyo-
 jabel musi bydź na placu.

Przez te / co Gocfundaja / Goclendaja / rozumieja
 się ci oni Bluzniercy / ktorzy przez rany Boze / przez
 mleka Boze Klna y mowia : Gocfundy / Goclendy /
 mleka Boza / rany Boze w Tobie ! Za Kierwa
 wzięta jest od Niemcow / ktorzy także kłac zwykli : Daß
 dich Gottes Leyden / Gottes Wunden schänd. D bez-
 zeczny czlowiecz / przez mleka Boza / przez rany Krystu-
 sowe klniesz / a na co nie pamiętasz / co prorok Izajasz
 powiedział / że Krystus dla grzechow naszych jest zra-
 nion / a przez rany / y śmiertelne rany jego uzdro-
 wieni jesteście.

Es. 53. v. 5.

2. Pet. 2. v.

25.

Przez tych / co Jezusaja / znacza się owi lekloważni
 y zapamiętali ludzie / co imie JEZUS nadaremno bio-
 ra / tego nadświetnego imienia JEZUS do żartow /
 śmiechow / przypowiasteł / y innych ladajakich frąseł za-
 zywaja ; Y to w zwyczaju mają / że / gdy będą otworza /
 a czemu się dżiwuja / śmieja / żartuja / &c. Śmiechem
 y Żartem mowia : Jezus ! A kiedy im to kto gani :
 wymawiają się mowiac : Wzdnie lepiej imie JEZUS
 w uszciech mieć / nizeli Dnyabla miánować. Pra-
 wdá

wdā to / iż tyśiac kroć lepiej Jezusā niż Dyjabłā miā-
nować y w spominać / ale to ma być dziać in usu, non
in abusu: w dobrym użyciū: Bo gdy wtore przyp-
kazanie B. dobrze rozbierzemy y uważymy / āno uslyšy-
my / że imienia Bożego (Jezusowego) nādaremno brāć
nie mamy. Vid. D. Mengering in Informator. Conse.
Evangel. p. m. 83, M. Albr. in Litan. p. m. 122. seq.
Gdzie te Niemieckie słowā nāydujemy: Leichtfertige
Leute thuns auch / die sich den Namen Jesu also im
Reden angewehnet haben / und denselben zu allerley
nichtswerthen Dingen gebrauchen / so bald sie nur
das Maul auffthun / etwas bewundern / belachen / be-
kurzweilen / behreuren wollen /c. So muß das erste
Wort auff der Zungen der Nahme Jesus seyn / Je-
susus Ja / sagen sie Je Jesu Christ wie hab ich mich
zu lacht /c. Das ist ein schrecklicher verfluchter Miß-
brauch: Denn ist der Nam so hoch / daß sich in dem-
selbigen alle Knie biegen sollen / derer die im Himmel /
auff Erden und unter der Erden seyn / Phil. 2. 8. 10.
Wie solt es Gott gefallen können / wann man den-
selben so schāndlich mißbraucht?

A dobreż y to Uczynki: Kiedy owo niektorzy czār-
ja / guślo / kłamāja / przywoprzytęgāja / to jest / wiedzac
że fałsz y nieprawdā / ā niesprāwiedliwa / przećte przytieg-
gaja; ālbo przez Imię Boże / ālbo przez duszę swoję /
zdrowie swoję; ālbo pod sumnieniem / ālbo przez sākcie in-
sę stworzenie przytiegāja / fałszowie y niesprāwiedliwie;
do czego czestokroć powodem bywāja Prakcy / ktorzy o-
wo rzecz odprāwujāc / z czarnego białe / ā z białego czarne /
t. j. z prawdy fałsz / ā z fałszu prawdę czyniā.

A co nazwiemyz dobrymi Uczynkami : Kiedy ci y
 swi mowia plugawie y wsteczynie : Zartuja nieprzystoy-
 nie : Grajo albo strojo muzyki nieuczciwe : Eptewajo
 piosnki frantowskie (gámráckie) zapomínajac onych slow
 Boskich : **B**adzcie napelneni Duchem S. rozma-
 twiájac miedzy soba przez Psalmy / Hymny y pieśni
 duchowne / éptewájac y grajác w Secru swoim
 Pánu.

*Eph. 5. v. 18
 seqq.*

Takowi / co ná to nie pomnia / y ustá swe stow y
 piosnkami wstecznymi y brzydkiemi plugawo / nie so-
 godni / je ciáto y krew Krystusowa nimi jedzo y pija /
 tájze on Páter pobožny dobre nápisal : Sane nos Chri-
 stianos Christi Servatoris carnem manducaturos & san-
 gvinem bibituros pudeat, ad sacram Eucharistia men-
 sam hisce verbis & canticis impudicis turpificato ore
 imprudenter accedere. **W**szak te stowá ten Páter
 z slow Augustyná S. ktory mowi : Videte fratres cha-
 rissimi, an justum sit. ut ex ore Christianorum, ubi cor-
 pus Christi ingreditur, luxuriosum carmen, aut simile
 quoddam quasi venenum Diaboli proferatur : **K**rotkie
 tych slow ogárnienie jest to : **H**ánbá y sromotá nam
 to wielka / kiedy do stołu Božego przysiepujemy /
 je ciáto semy y krew pišemy Krystusá **Z**bawíte-
 lá nášego ushy tákíemi / ktore nieczystymi y wste-
 tecznymi stow y / y piosnkami frantowskími sa
 pospecone albo splugáwione ; **N**ie jest to rzecz
 služna / aby Krześcianie ushy strymil / w ktore ciá-
 to y

*Anton. For-
 nand. Part.
 4. Exam.
 Theol. Mor.
 p. 974.*

*Aug. Serm.
 215. de Tép.
 Vid. D.
 Mæg. Scrut.
 Conf. Ca-
 techet. p.
 m. 793.*

to y krew Krystusowá wchodzi / rospusine / fráne
 towskie (gámráckie) piosnki / ktore sa trucizna
 Dnjabelska / y co inšego nieprzystojnego śpiewać
 y mowić mieli.

Náwet y owi chlubić się nie mogą / że dobre Uczyn-
 ki czynią / ktorzy przy Páńskich y Szlacheckich dworach
 darow Bożych hojnie używają / czesto bántierusa / dobrego
 myśli bywają ; a śladając do Stołu y od stołu odchodząc /
 Bogá o przeżegnanie darow nie proszą / y jemu najadłszy
 się nie dziekują / lekce sobie wając one słowa Boskie :
 Gdy będziesz jadł / y najeś się : Będziesz chwá-
 lił Pana Boga twego.

Deut. 8. v.

10.

Według trzeciego przykazania Bożego do-
 bre Uczynki są : Niedzielnie świecić prąwie : progi domu
 Bożego ná wiedząc ustawienie : Słowo Boże przepowiadac
 wiernie : onego słuchać pilnie : ná spowiedzi bywać y ko-
 muniłować [przystępować] nabożnie ; w kościele śpiewać
 y nabożenstwo odprawiać ochotnie / &c.

III.

To są záprawda dobre Uczynki / ktore się Bogu
 wielce podobają.

Przeciwnie że to przeciw trzeciemu przykazaniu Bo-
 żemu Uczynki / w dzień Ś. Niedzielnay y inne świętá
 robić / w karczmie (w synkownym domu) przeleżeć / hu-
 czeć / táncować / kosterować / karty grát / y inše rospuste
 plodzić y wykonywać.

Y co.

O to że Uczynki w Kościele w Niedziele nie bywają /
 a kiedy inni Krześciane w przybytku Pańskim siedzą / y
 skazby Bożey pilnują / od domu tam y sam biegają: pod
 nabożenstwem / pod Kazaniem spacerować / hulac / na
 bankietach (ucztach / biesiadach) się znajdować / ledą czym
 się parac / w droge niepotrzebnie się puścić / handlow
 albo targow niepotrzebnych patrzyć / y dni święte na pro-
 znowaniu / albo na marnych rzeczach trawic / nie pomniac
 na co / że Bog do żadnego przykazania nie przydał tego
 rozkazu Memento Pamiętaj / jedno do trzeciego / da-
 jąc przytożnac / że nad inże wszystkie przykazania trze-
 ciego nawiecy przestrzegac powinni jesteśmy ; gdyż kto trze-
 ciego strzeze y nie gwałci przykazania / ten nie tak iacno
 inne przykazania Boże lekomyślnie gwałci y przestepo-
 wac będzie.

Coż na to rzeka owi / którzy nie dobre że że Uczynki
 czynia / kiedy trzecie przykazanie B. gwałca y dzień Nie-
 dzielny znieważają ; a to (1.) Słowa Bożego wygár-
 dzaniem. Niektorzy Krześciane tak się wiece w dzień Nie-
 dzielny Djabku uwodzić dają ; coby mieli do koł ciota na
 służbę Bożę ucznie chodzić / y słowem B. duszyczki swe
 biedne pobitac y karmic : To oni tam y sam biegają / a za
 żywności doczesna y znależerbfkiem dusznego zbawienia
 tak się ubiegają / że o skarb słowa B. którego oni
 słodziejse ukręci / ani rdza / ani mol popsewac
 nie mogą / zgoła nie dbają ; Y tak co / czymby się w po-
 wšednie dni mieli zabawiac / w dzień Niedzielny z wielka
 dniá S. zniewaga wyfontwają.

Matth. 6.

v. 20.

(2.) 9

(2.) Dowi żyj Uczynek czynia / Ktorzy Niedziela
znieważaja Jarmarkami / targami / kupowaniem
y przedawaniem : bo tym się w Niedziela bawić / jest
przeciw Bogu. Co wiedząc on Mąż Boży Niechmiast /
owych / Ktorzy Szabac (Niedziela) kupowaniem y przeda-
waniem gwałcili / surowo gromi y karze mówiąc :
Coż to jest za złość / Ktorey się dopuszczacie / gwał-
cac dzień Sobotny. A Pan Krystus wskedłszy do
kościola począł wyganiać te / Ktorzy w nim przedawali
y kupowali / mówiąc im : Napisano jest : Dom mo-
j dom modlitwy jest / a wyście go uczynili jaskinia
Zbojcow.

*Nehem. 13.
v. 16.*

*Luc. 19. v.
46.*

Es. 56. v. 7.

W grobci prawa Cesarzowie zakazywały / żeby w dzień Nie-
dzielny Jarmarki y targi nigdziey nie bywały / a to tymi
słowy : Ethnici ipsi primis Calendis, quæ ipsis magna
festa essent, nundinas non permittebant, quia, si hoc fie-
ret, observatum fuit, omnem illum annum infautis ca-
sibus luctuosum fuisse, t. j. Sami Pogańie pierwsze-
go dnia Każdego miesiąca / w Który oni wielkie
święta obchodzili / Jarmarkow (targow) nie
dopuszczali / ponieważ / gdy się to stało / oni to
z pilney obserwacny y baczości miewali / że on
cały Rok nieszczęsnymi przypadkami złośnym
był.

*Cod. de Fe-
riis Macro-
bii lib. 2.
Sat.*

Zaczyn on pobożny Cesarz Carolus M. w prawach
swoią Cesarzową zakazał : Ut nullus mercatus in die

Ⓒ

Dom-

*Carol. M. in
Constitut.
vid. M. E-
del. Part.
III. Thef.
Cathechet.
p. m. 162.
seq. Item
Prax. Piet.
c. XXVI p.
m. 492 seq.*

Dominico ullo loco habeatur : Zeby żaden Jarmark
(targ) w dzień Niedzielnny na żadnym miejscu nie
bywał : A słusnie : gdyż Pan Bog miastá y miastecz-
ká takie srogo karác zwykł / gdyż Jarmarki (targi)
w Niedziela bywają ; jako jeden piše / że w Anglijej w jed-
nym mieście nówżanym Teltort był ten zwozycz / że
w Niedziela targi y Kiermasze odprawowano z wielką obet-
gą dnia Pańskiego. Śantł im to częstokroć wierny Stu-
gá Boży / grożąc im srogim karaniem od Boga / który gdy
umarkł / przeto po śmierci jego dnia trzeciego kwietnia Ro-
ku 1598. postat Bog ogień / który przedzey á niżej w pu-
godziay całe miasto / wyjawšy Kościot / Katusz / Szpital
y niektore Chátupy Ubogich ludzi / spalit / ná cztery ślá
domow wnioecz obrocit / w którym ogniu y ludzi przez piec-
dziesiąt Osob zginęto. We czternaście lat potom piatę-
go dnia Sierpnia Roku 1612. toż miasto znowu mizernie
zginęto ogniem / tylko trzydziesiąt domkow ubogich zostáło
z Szkoła y Szpitalem. Ktorych gdy Káznodzieja wotá-
jac głosem wielkim w Kościele nąpominat / áby świcili
dzień Niedzielnny / mając uszy zatkáne łąkomstwem / nie
slucháli tego nąpominánia. Zaczpm kiedy ná ulicách wo-
łac poczeto / gore / gore / ráta / ráta ! Zedy Bog
sercá ich tak trwożliwe uczynit / iże gabić y ratowác nie
mogli.

Tak oto Bog lubił tych / Ktorych dzień Niedzielnny
Jarmarkami / targami / kupowaniem y przedawaniem
zieważajo / karác zwykł.

(3.) O to nie dobry / ále zły Uczynek / kiedy kto Nie-
dziele

Dziele gwałci robota powszednie. Zawsze Bog sprawiedliwy ludzi tych / co dzień Niedzielną robota znieważali / surowo karat. Widziemy to na onym cyrowiecku / koro tego z rozkazu Boskiego ukamionowano / iż się ważył w Szabat drwa zbierać. Jednemu Chłopu przydało się / gdy w dzień Niedzielną chciał orać: tedy on lemiesz / który wziął w ręce / chce go nasadzić na sochę / przysto mu do ręki / który wielkim utrapieniem y boleścią przez cąte dwie lecie ność musiał; az potym za modlitwa na bożna wielu pobożnych ludzi do Pana Boga od onego utrapienia był wybawiony.

NUM. 15. v.
36.

De his Exemplis videat item Prax. Pietat. l. c.

Szlachcic niekory miał ten zwyczaj / że zawsze w dzień Niedzielną polować jeździł / koremu na znać pomsty Bożey Zoná urodziła dziecko z głowa pisa y z uszama pólami / kore też szezakato jako pies.

Spangenberg / piše o jednym Chłopie / kory w Niedziele pod Kazaniem młocit. Temu ziarno w oko sko czyło / zkad potym wzrosł utraciwšy olonał.

in suo Catechismo in Tert. Praecept. p. 95. alleg. M. Edel. Part. III. Thes. Cathed. p. m. 198.

Wspomina y drugiego / kory w Niedziele podkaza niem gruske bicia; a jako ja kupac chciał: w szezery twardy kamien zaraz się obrociła. Y powiada Spangenberg w Katechizmusie swoim / że on sam na to pa trzył.

Büttnerus prawi o jednym Kuce / kory w Niedziele pod Kazaniem zwykł był pieniądze liczyć. Ten potym cał zubozał / że w wielkiej nędzy y biedzie żywota swego dokonał.

Z tych teraz wyliczonych przykładów wybarczyć możemy / jako Pan B. tych / co zte przeciw trzeciemu przykazaniu Bożemu Uczynki czynią / frogim nawiedzać zwojst káraniem.

IV.

Według czwártego przykazania B. są dobre Uczynki ; Kiedy Działki Rodzice swoje : Słuchacze Káznodzieje swoje : Dyscyputowie (Eudenci) Praxeptory swoje : Poddáni Ksejenty y Pány swoje : Szladká Gospodarze y Gospodynje swoje : Młodzi / Osobyludzi starych (kędziwym y zgrzyblatych) czysa.

Ale to zte Uczynki : Kiedy Działki Choroby śmierci ábo co ztego zycza Rodzicom swoim / Dycu / Mátce ábo Stáršym (Przetozonym) swoim. Je. Kiedy Działki umyśliły Rodzicom býć nieposlušne / ábo ich zniewazyć / ábo nie ráctować w potrzebie y w stárości.

Y to zte á nie dobre Uczynki / Kiedy kie Działki ná Rodzice swe gniewája / ábo ich sobie lekce wája. Y owe Działki zte Uczynki czynią kiedy Rodzicom swoim groza / ábo ich przeklinája. Je. Kiedy podrzeznája Mátce ábo Dycu / ábo po nich pomawája ; Kiedy Rodzice obmawája / rákże Duchowne y éwietkie Przetozone / Uząd / Praxeptory y inše stárše.

Ktož tež tego miedzy zte Uczynki kááť (poczycáć) nie beba bíte / Kiedy Działki Rodzicom swoim wšelka przykroóť / (przetoznoóť / ztoóť) wypradzája y do gniewu przyczynje dawája ; Ábo kiedy Rodzicom swoim nie ráctuje w ostatniej potrzebie / w niebespieczeństwie / w chorobie / w stároci / ábo tež pomocnymy swoim / miánowoićie Bráćiey y Siostr / &c.

Y teby

Y tedy zte Uczynki Dziatki czynio / kiedy sie z Ko-
 dźcow z Dycą z Matki / albo z Staršych nasmiewaio /
 ábo z nich śydzio. Ic. Kiedy sie ná Rodźce swe zamies-
 rzajo / porywajo / albo nimi gárdzo : albo despekć jáki-
 im czynio / y kiedy niewdzięcznymi dobrodźieństw ich by-
 wajo / ábo sie ich dla ubóstwa wstydzo.

Bojcie sie miłe Dziatki / co takowe zte Uczynki czy-
 niacie / by was śnadź Pan Bog dla tego y częśnie y wiecznie
 nie karat / nie przewodźcie / nie przebarczajcie sobie ná-
 Rodźcami wáśnymi / y posłuszeństwa im nie wypowia-
 dajcie ! Karzcie sie stráśnym onego bezbożnego Syná
 przykładem / który zbraniając sie Rodźcom swoim bydz
 posłusznym / nákoniec do tego znim było przypsio / że go
 wódminałym Roku wieku jego / ná kradźieży (rozboiu)
 uchwyciono / y ná Kubicieć osędzono. Gdy go już tedy
 bylo obiekono : Dto mu nagle y niespodzianie / bá jákoby
 w momencie (w osemgnienu) broda ná Kubiciecy uro-
 sta / y głowa do śczetu oświáta / także ludzie ná to pá-
 trzao dospě sie temu wydzic nie mogli : zdać sie bo-
 wiem bydz ná twarzy cał średźny y cał zgrzyblá / já-
 koby lat dziewieć dziesiat miał. Ludzie tam obecni nie
 wiedzao coby to znaczylo : Prośili Biskupa / áby im o
 tym dat spráwe : Który im zrewelacyey Boskiej odpo-
 wiedział mówio : Pan Bog przez to chciał wyrá-
 źić y pokazać / że ukraca żywioł Dziatkom onym
 złośliwym / ktore sie Rodźcom swoim przeciwia-
 ja / y onym posłuszeństwa y uczeńwości nalezytey
 nie wyrzadzajo : Ten bowiem Molojec żyłby był

*Fab. in Con-
 cion. Tri-
 part. Part.
 Hyem. p. m.
 163.*

na świecie do tych lat / w których go na Subienicy
wiszącego widzicie / gdyby był czwartego przestrze-
gał przykazania.

Exod. 20. v.
12.

Przeto prawdziwe były / że y będą słowa Bożkie z
Czci Dycá twego y Matki twoje / aby były przedtuzone
dni twoje na ziemi / *Ec.*

Prov. 30. v.
17.

Otwórzcie uszy wasze Wy Dzieatki nieposlušne / co
Rodziców swoich nie śłuchacie ! ale się na nich albo slo-
wy albo ręka porwacie ; A tego nie uważacie / że które
Dziecko Syn albo Córka ręka na Rodzice / Dycá y Mat-
kę podnosi / pewno mu ja uczna ; Kto Rodzice swoje bije /
takowy ręk kátowskią nie ujdzie / albo go z czwartujsa á-
bo obież. Tak o tym mowi Duch Pánski przez Sa-
lomoná : Niechay Kruchy rżeczni wyflujsa / y Dro-
letá niechay wysiedza oko / które się poćmiera
z Dycá / y które wzgardza poslušenswio macie-
rzynskie. Słuchajcie Dzieatki te / które dotychczas U-
czynków nie czynicie / nie żartci to !

Eph. 6. v. 4.
Colos. 3. v.
21.

A wy też mili Rodzicy Dzieatkom waszym powodu do
złych Uczynków nie dawajcie / ani ich / jako pismo mowi/
do gniewu pobudzajcie.

V. Catech.
Ties. p. m.
910. seq.
II. Lac Ca-
techet. M.
Dög. p. m.
790. seq.

(Coby to było Dzieatki do gniewu pobudzác / nie wszyscy
to podobno wiecie. Rodzicy Dzieatki do gniewu pobudzają
(.) Kiedy jeste w čas / albo nie sposobnego času karzo ; a tak
srogo z nimi postępujsa / że je y czasem bez przyczyny nibi psy
niejście niemilostliwie kátuja. Prawdác to / że Wy Rodzicy
nie macie sobie práwa Rodzicielskiego dáć gwałtem brác : by-
cie /

cie/ Barzcie/ pości wam resku siawa; lecz to czynicie nie po kato-
 wsku/ ale po Dycowstwie/ według onych słow: Maszli dziatek
 ćwiczę je/ a nąchylay z mlodu syje ich. To jest wy dziatek
 swych swomolnych y rozpusznych karac nie bedzicie: Zapras
 wde kto inny karac je bezcie/ za co wam porym dzieslowac nie
 bezc. (2.) Rodzicy dziatek do gniewu pobudzaja/ y okazyja do
 zlych Uczynkow dawaja/ kiedy ich zaraz z mlodych lat/ albo/ że
 tak rzekę/ z pierwzych pieciach/ do roboty nie przynucaja: w pro-
 znowaniu im czas mierzyc dopuszczaja/ nie uwazajac/ że zle-
 nistwa y proznowania pochodzi kradzic y rozboj; a kiedyowo
 drugi Młodzik robic nie umie/ albo też nie chce/ tylko spás-
 ceruje y hula/ taki przyzwyczajwszy sie do labowania/ y nie
 majac sie czym zywie/ azci kradnie y rozbiya/ a w tym go u-
 chwycy/ zecna/ z chwacruja/ obiega/ ic. Czego doznal on jeden
 Zak/ o ktorym pisze Esopus zego Marka jego namawiala/ y
 w uszach mu ustawicznie lezala/ aby w Szkole innym swym Kon-
 dyscypulom Kaził/ Papiery/ Kalamarze/ Szkreptury/ y
 co innego umykal/ kryjomo bral y do domu przynosil/ co wssy-
 ko Marka chętnie przyjmowala/ y wiecy nosic przykazowa-
 la/ az na ostatek wierzey przywykly kradziczy/ do tak kato-
 wskich porym sie dostal. Zaczym gdy go na Szubienicy pro-
 wadzono/ Marki swey do siebie przyzwac kazal/ zmyslal y po-
 sobie pokazowal/ jakby jey byl miał wola cos osobliwego po-
 wiedziec; a nąchylwszy sie ku niey/ ucho jey ugrzyl/ na pś-
 miatka/ że mu ona namowa swa do zlodziejstwa/ haniebney
 śmierci jego nawieszta przyczyna byla. (3.) Rodzicy drażnia/
 albo do gniewu pobudzaja Dzieci swoje/ y enym do zlych U-
 czynkow przyczyna bywaja/ kiedy sie o nie niestaraja/ onych Du-
 cha B. słow zapominajac: A jeśli kto o swoich/ a nawiecy
 o domowych starania nie ma/ wiary sie zaprzal/ y gorby jest
 niż niewierny (Poganin). Coż na to rozczucie Wy Rodzicy/ co
 sie o Dzieci swe nie staracie/ przez co je drażnicie albo do gnie-
 wu pobudzacie; Ba y do zlych Uczynkow przywodzić/ że one
 (Dzieci wasze) gdy im wszystko poutracacie/ was zgniewu y
 niecierpliwosci w grobie przeklinaja (zegoby czynic nie mialy)
 mówiac: Bodayze ten Ociec/ bodayze ta Matka/ co nam Dzieci-
 kom swym wszystko przeczalil y przemarnowalil; a byliby nam
 nieco po sobie zostawic mogli/ w piekle gorzeli! Mnie Dzieci
 macielil takie Rodzice utratne/ nie przeklinajciez ich; ale je ra-
 cey/ według czwartego przykazania B. Gócie: Bogá sie bojcie

Syr. 7. v. 25.

Cit. D. Me-
 gering in
 Scrut. Con-
 sciēt. Cate-
 chet. cap.
 XI. p. m.
 944.

1. Tim. 5.
 v. 8.

y jemu wiernie służyć : On was peronie nie opuści : Wszak siła
 ta powych na świecie / co po Rodzicach nicnie wzięli : Pan Bog
 ich żywił / jeźże żywi / y was też żywić będzie : A Rodzicy za
 to / że co mieli y zárobili / wárnie pouczáli / będą od powia-
 dać musieli. (4.) Rodzicy do gniewu pobudzają Dziaćki swoje /
 gdy im nie dobrego nie żyją / albo co wiastka / kiedy j. przekliná-
 ją / nie chcąc wierzyć / że przekleństwo rodzicielskie zmytko się wiec
 ná dźciarkách pełnić : Co między innymi pokázuje przykład Pá-
 tryárchy S. Noego / Ktory Syná swego Chámá przeklnął / á to
 przekleństwo ná nim zostáło. Y toć to jest / co ono mawiamy :
 Parentum díra nunquam sunt irrita. It. co Plato powiédział :
 Nihil est periculosius liberis parentum imprecatione, &c.)

Gen. 9. v. 25

Plato lib. 7.
 de leg.

V.

Według piatego przykazania Bożego dobre
 Uczynki są : Kiedy się Przyjaciele / krewni y powinni /
 Rodzicy / Dziaćki / Bracia / Siostry / Matczonkowie /
 Osiedzi / &c. Szczerze miłują / z sobą w miłey y lubey
 zgodzie / pokoju y jedności żyją : nie są / jáko owe dwie Sio-
 stry / Ktore mieszkáły w jedney chátupie / zázywając jednego
 ogrodu / że jedná z nich miała sadzić Kapuste / próbila P.
 Boga o deszcz ; drugien że trzeba było chusty sukzyć / pro-
 śilla o pogodę : Cy Pánie Boże danże pogodę ; us-
 slyskawszy to druga / rzecze : precz z pogodą / pros P.
 Boga o deszcz ; á owába nie bede : Pánie Boże
 dan pogodę ná moje chusty ; áboć ućieka te chusty ?
 ábo też tobie ućiecze kapusta ? Zeć przyšlo do
 swárowy do pogebkow.

Ze dwie Siostry dobrych według piatego przykazania
 B. nie czynily Uczynkow / jákoż to są miłosć / láska
 wość / dobroć / dobroć / miłosć / &c. Gdyj to
 osobliwie między dobre piatego przykazania Bożego Uczynki
 uabjy

należy / kiedy kto bliźniego swego nie zabija / ani reka / ani
sercem / że cie nań lekkomyślnie nie gniewa / ani język
ktem / że go nie sromoci ani przeklina.

Nie mogą tedy tego mówić / że dobre Uczynki czy-
nią / co owo jedni drugich zabijają sercem / t. j. nierozmyślnie /
niebacznie temerę, jako P. Krystus mówi / bez przyczyn
my się gniewają ; Dowi / co geby niepohamowane
mając jedni drugich językiem mordują / t. j. kłótuja /
obmawiają / plotki rozsiewają ; ba bliźniego przeklinają p
nie pospolitejszego náb te klótwy nie mają : Porwones
Dyjablu ! Dyjabel w Tobie ! Zły Duch w To-
bie ! Piorun w Tobie ! Kaduk / Boża kazań w To-
bie ! Bodajes zkamiat / Kordyjaki / Korfanty S.
Walenty w Tobie ! Bodaj wsihsy w cie wsiapsi
li ! Bodajes jednego zjadł albo wopit !

Matth. 5. vs
21. seq.

Lecz ktez te y tym podobne klótwy wsihsie
oraz wpliezy / ktore Bluznierze ciami / tykociami y tak
tami mierzą :

Zaczym nie czynisz dobrych Uczynkow / kiedy sie takim
lekkomyślnym przeklinaniem ná Blizniego twego / ktoregos
powinien jako samego siebie miłowac / targac.

Lev. 19. v.
18.

Wedlug hostego przykazania B. sa dobre U-
czynki / kiedy każdy naczyniem swoim w swiatobli
wości

VI.
1. Theff. 4.
v. 4.

wości y uczciwości włada: Wsketezeństwu y cudzo-
kostwu służbe wypowiada.

1. Corinth.
6. v. 15.

Do tego należy czyste Serce / czyste oczy / czyste Uszy /
czyste ręce / czyste nogi / z czyste ciała / aby członkami
Krystusowymi być mogło.

Przy cym znaydować się także ma mierny / trzeźwo /
w strzeżliwy y pokorny żywot; Y jest co dobry Uczynek
pościć: w jedzeniu y pićiu / w ścicach y ubiorach mier-
nie się chwycić / e. j. ani się ożerać / ani opijać / ani py-
cha parać / ani do nierządu okazywać y przyczynę dawać.

Vid. Schön-
stif. Postil.
in Dominic.
lavocav.
Conc. 4. f.
w. 583.

(Powiedziałem wyżej / że to dobry Uczynek pościć. Po-
bowiem jest niby niejaki wamulec na ciała / jako munschuk na
skórze skalonego / ten krotko trzyma na wodzy członki / aby nie
wierzgał. Y nie możemy za prawdę ciała naszego lepiej karać
y w niewola podbić (1. Cor. 9. v. 27.) nie możemy mówić lepiej
członków naszych umartwiać / (Coloss. 3. v. 5.) jako postem
y wstrzeżliwością. Pospolicie mawiamy: O głód się obra-
ćć się nie chce: Luxuriat raro non bene pasta caro.
Y Pogańcy mawiali: Sine Cerere & Baccho friget Venus.
Żlebie miłości / gdzie nie masz zbytłow w jadle y w pićiu.
Hilarion / ilekroć czuł w sobie pobzogi cielesney pożądliwości /
zawsze do ciała swego mawiał: Expecta aselle, Ego te pa-
scam non hordeo, sed paleis: Pożekaj Obletku / ja ciebie
pász (karmić) bede nie jeczmieniem / ale plewy. Y z radci
miedzy naszymi są takowi / którzy y w pićiu pożyją (czego-
my nie ganiemy / gdyż tego dnia Pan dla nas cierpiac /
także y pragnąć.) Sa y tacy / co także Bogu śluby czynią / że się
nie chcą opijać / nie chcą do purnego czasu winą y gorzałki pić /
ani miast jeść: słubują także / że ani bluźnić / ani kłagać / ani
kochać.

Poszerować / ani Wenerze służyć / y nierzabu pączyć nie myśle / ié.
 Co w byszo samo w sobie nie jest rzecz nąganna / ale pochwały
 godna. Lecz jakoby tego / co służy / doczymywali / y prze-
 strzegali: Bog to nalepiey widzi / Ktory je Kiedyz tedyz przeto
 Pasąc będzie / że słuhow swych Pánu nie oddáli (Ps. 116. v. 14.)
 y ná one Duchá Bożego słowa nie pámiatali: Gdy co Bo-
 gu póslubisz / nie omieślaway tego oddać. Cokolwieł po-
 słułubisz odday / &c. (Ecclef. c. 5. v. 3. Vid. D. Dieter. su-
 per Ecclef. c. V. f. m. 730. seqq. & 738. seqq.)

Według śtodmego przykazania Bożego są
 dobre Cieczynki nie krásć / nie kákomit / nie lichwić / nie zdra-
 dzać / nie ucisnąć / nie podchodzić w zadney spráwie
 Bráta (Bliźniego) swego: nie oszukawác nikogo
 fákłowym towárem: niespráwiedliwym toćciem: niero-
 wną miarą / wiercelem; zdrábliwą yzfákłowaną wagą /
 funtem &c. Lekce sobie nie wazac onych słow Bożich:
 W worku swoim roznych gwiechtow mieć nie be-
 dzieś / żeby jedne miáły bydź wiertel / drugie mni-
 sze. Nie będziesz miał w domu swoim dwojaki-
 go esá / jedney mnihszej / á drugiey wiertel / to jest /
 dwojakiego wiertela: bo esá bytá to miará u Żydow / sóło
 u nas Korzec albo wiertel; Co jest przeciw onym Szál-
 bierzom y Mákłárzom / którzy dwojaki ná Zboże wiertel
 miá: jeden wielki á drugi máły / wielkim kupuje / á má-
 łym przedawá; przez co się bogáćie mysla / á ná to nie
 pomniá / że przez tákie kálbierstwo nie ná dobrách tylko do-
 czesnych y cieleśnych czesna / ale y ná duszy wieczna od-
 nożo škoda (Matth. 16. v. 26.) czego doznał on niekto-
 ry Dáust / Ktory suknem hándlujac przez niemáły czas

VII.

1. Thef. 4.
v. 6.

Deuter. 25.
v. 13. seq.

Titig in L.
T. Histor. p.
m. 1317. ex
Epitome
Büttneri.

falszywego / (zdradliwego) tołkie zamywał : Gdy bowiem
kiedys jeden Gbur sukno u niego kupował / a jemu je od-
mierzał : tedy bacząc zdradę pomieniony Chłopek rzekł
do niego : Panie / zda mi się że bardzo krotki to-
kieć maćcie / rzekł się też z tołkiem ratuśnym (mien-
skim) zgadza ? On (Händlerz) oburzywszy się
nań / tokieć / ktorym sukno mierzył / odrzuciwszy od siebie /
porwał tokieć młepki / niósł go na Ratuś / y oskarżył
onego Kmiotka / jako tego / ktory tołkowi ratuśnemu
przyganił ; Lecz on (Chłopek) śmieło odpowiedział :
Wiem dobrze com mówię y mowię ; Wszak tu jeste-
cze mam sukno w kupie pospolu / ktorem kupił :
Wnet się pokaze / jeśli go dwanaście tołkieć / za kto-
rem enochliwie zapłać. Jeden z Ratców wiozącym
sukno / zmierzył je / y znalazł go dześć tołkieć bez palcory
dwierci. Zaczyn onego Kupca Senatorowie tak skarali /
że mu winy pieniężney sto złotych nakazali ; a od onego
czasu wzywność bógostawienstwa Páńskiego nie dozna-
wał / y w handlu ustawał / że wskorac nie mogł.

Tak y Ja wiem o przykładzie / ktory się przydat
w jednym mieście nie podłym / gdzie się w młodym
wieku moim bawil ; tamże był Kramarz niektory / co
miedzy innymi y tabaka handlował ; Ten także był Gzy-
bala / że miedzy tabakę krowienice (gnoy bydłecy) miekiał /
aż na ostatek Zwierzchność o tym się dowiedziawszy / tego
Przechere o kilka set złotych skarała.

Takim był y ow Hálbierski Kramnik w Lipsku / ktory
Przez

przez rozmaite skutki (fortele y zbrády) z bogáctwé ěciat ;
 Ten dal kiedys ćwierćnie żolezju zemleć y pomieřal go
 miedzy imbir : Co gdy miedzy ludzie gruěneto y ná jaw
 wyřřlo / od Zwierzchnořci ták byt skarány / że go wysmá-
 gáno (wyřwiecono) á kramnice (bude) jego z saleřnym
 towárem jáwnie ná przestroge innym spalono.

*Strigen. 3.
 P. Postil. cit.
 Tit. in L. T.
 H. p. m. 1317*

A dobrze ćle tym fálřerzom státo : nie pomnieti bo-
 wiem ná one Duchá Bożego słowa : To jest wola Bo-
 że / áby niřt nie uciskał y nie osukawał w żadney
 sprawie Brátá swego : Bo Pan jest zemřććicielem
 tego wyřřřitego.

*1. Thess. 4.
 v. 6.*

A żeby ćle wyřřřlo krotkimi ogárnęto słowy ; wřec
 należa tu miedzy dobre Uczynki / Opera Charitatis &
 Misericordiae : Uczynki Miłořci y Miłořterdzia /
 ktore Krystus Pan w ono ostáteczne przypóćie swoje wielmi
 zálecać bedzie mówiac : Záknatem / a nářamilićcie
 mie (dáľćcie mi jeřć) Prágnatem / á nápoilićcie
 mie (dáľřćcie mi pić.) bytem gořćtem / á przyje-
 lićcie mie : bytem nágin á przyodźtaliřćcie mie :
 bytem chorým á náwiedziliřćcie mie : bytem Wie-
 źniem / á przyřřiliřćcie do mie.

*Matth. 25.
 v. 35. seq.*

Według osmego przykazánia Bożego sa do-
 bre Uczynki / kiedy sobie kto řecerze / wiernie á nie oblu-
 dnie z bliźnim swoim w słowách y Uczynkách / y we wyřřř-
 řich swoich zámpořách postępuje y mówi z Crasnym Mo-
 tto

IIX.

Zinckgr. p.
1. p. 227.

Psal. 15. v.
1. seq.

Oportet
(Scribit D.
Bak. Com-
mentar. in
Psal. xv. f.
m. 209.)
valde ar-
duum esse
ἐπιτιμια,
quod David
enucleandum
proponit, non
homini e-
rudito, sed
ipsi Jenovæ
omniscio:
vult nimirum
ipsum Num-
men hic ut
respondeat,
decidat. de-
finit, &c.

cerodamem: Wolalbym z kcererem y uprzyemnym
Turkiem / a niz z salszynym y obludnym Krzes-
scianinem obcowac. Ku temu zbrady w sercu swoim
nie ma / ani gowa / pomniac na rozmowe Dawida Krola /
ktora mial z Panem Bogiem pytajac go: Panie / ktocz
bedzie przebywal w przybytku twoim? Ktoz bedzie
mieszkal na gorze Swietey twojej? Bog mu odo-
powiedzial: Ten ktory chodzi w niewinnosci / a
czyni sprawiedliwosc / a mowi prawde w sercu:
Ktore nie obmarwia jezzykiem swoim / nie zlego nie
czyni Blizniemu swemu: ani zelzywosci kladzje
na bliźniego swego / 2c.

W tych slowach teraz z Psalmu piernastego przyto czonych /
w spomina Pan Bog miedzy innymi sprawiedliwosc mowiac:
A czyni sprawiedliwosc. Tuż sprawiedliwosc jest trojaka
(1.) iustitia Spiritualis sive Theologica, ktora sie alias zowie iustitia
Fidei; A o tej sie tu nie mowi / y nigdzie indziej jej nie
znajdujemy jedno w Panu Krystusie / Rom. 3. v. 25. (2.) iustitia
Politica: Sprawiedliwosc Politycka albo swietoska /
ktora ma bydz przy Rejentach y Szlachech / nie na ludzkim /
ale na miejscu Boskim zabladajacym (2 Paralip. 19. v. 6.)
na ktorych wola ono Duch Panski: **Miluycie Sprawiedli-
wosc / Wy / ktorzy sadzicie ziemie** (Sap. 1. v. 1.) **Altissimus in-
terrogabit omnia opera vestra, &c. Naywyszy pytae sie by-
dzle wshytkich spraw waszych / y badac tie bedzie mysl
serc waszych** (Sap 6. v. 3) **Pamietaj na to bez wazptenia on
pobożny Szlachcic Christoff von Mollendorff / ktorego w spo-
mina (M. Bruno Quinos in discer merip. 227.) Ten czyni Sprawie-
dliwosc / 2c. Sprawiedliwie sobie z Poddanymi swymi we
wszem pojeponal / onych nie tylko sam nie obczajac nie dopus-
czal**

Gal; ale zároveň mawiał: My Pánowie nie mamy Poddá-
 ných nášých obciázác ani trapíc lupra jus & æquum;
 nád práwo y slušnosť: mamy je przy stárych Spráwiedliwo-
 sáciách / przywilejách / práwách y wolnosťách / ktoré im od
 Przodkow nášých sa nádane w celé zácháwác: Nie mamy im
 ich gwałtem brác [odcymowác] gwałtic ani nárušác; A kedy
 Poddáni náši czynia / co czynic powinni / powinnismy ná tym
 prestáwác. Vyzvytl byl ten Pan bogobojny mawiac: Zdá
 mi sie wlasnie / kedy ktory Pan (Szláhcic) álbo tez Urzednik
 nowe ciężary abo obciázliwosci ná poddáne wnosi y kládzie/
 jákoby drzewá donosił do ognia piekielnego / w ktorym by
 miał gorzec ná wieki / ic. Mieliby to uwazác y owi Pánowie
 (Szláhcic) ktorym poddáni nád to / co powinni / darmo robic
 musz / y rozumieja / iż sa poddánymi ich / ze im od roboty plá-
 cic nie powinni. Jesli w tey mierze dobrze czynia / nie ja ale je-
 den známienity Teolog (M. Creidius in Jacobs. Stad p. m. 964
 seqq. W tym judykcie. (3.) Justitia Oeconomica: Sprá-
 wiedliwość. domowa / która sie w tym funduje / abysmy /
 jáko mowi pismo S. (Thess. 4. v. 6.) nie uciskali y nie podcho-
 dźili w żadney spráwie Bráta; W czym sie juz wiecey nieco
 obšterney mowilo.]

To sa wedlug osinego przykazania Bozego dobre U-
 czynki / które cie Bogu podobaja / jáko temu / ktory jest
 DEUS Veritatis; Bogiem prawdy.

Ps. 31. v. 6.

Wedlug dziewiatatego przykazania Bozego y
 co sa dobre Uczynki / kedy Bliźniemu nášemu tego wbyst-
 kiego / co mu ku Czci y sláwie / ku pomnoženiu domu / go-
 spodárstwa / dobr y májctnošci / Dony / Dniatek / y Cze-
 ladi / náwet y Bydlá jeho sluzj / z kczerego / uprzepnego /
 á niezdrolniewego serca žyczymy / czego mu sam Pan Bog
 žyczy; á žeby z przeciwney strony ništ nie prágnol (nie zo-
 dat.) co Bliźniemu jeho práwem nalezy.

IX. X.

Wsp.

Wszystko co są dobre Uczynki / Ktore nam są od Boga
nakażane : Te te pod utrato zbawienia czynić powinni je-
stemy.

VI.

VI.
An solum
illa bona
opera quæ
lex divina
præcipit,
sint facien-
da ?

Jesli nie tylko te dobre Uczynki, ktore
nam są w Zakonie Páńskim ábo w przy-
kazaniách Bożych jáśnie y wyraźnie
przepisáne y roskazáne czynić mamy;
ále y owych, Ktore w Trádicjach y
Ustawách S. nam są podáne, przestrze-
gąc powinni jesteśmy ?

R.

S Trádicji albo Ustaw prawdziwego Kościo-
ła Bożego cále nie odrzucamy : Wiemy bowiem /
co pismo powiáda : Tenete Traditiones : Trzymajcie
Trádicje (ustawy) álbo / jáko stára y nowa wersja
poleka z soba przynosi : Trzymajcie się nauki pod áncy.
Gdzie przez Trádicje albo nauki podána rozumie
się nie tylko nauka o Artykulách wiary Krześcianostey
y o nadrodzich Sakramentách / jáko Apostol S. Uczyn-
Tradidi vobis : Podałem wam. J. Jam wziął od
Pana

2. *Theff.* 2.
v. 15.
Vid. Bibl.
Pol Wujek
f. b. l.

Pána / quod tradidi vobis, com vám podal; ale te
 mája ste rozumieť owe tradicije v ustávy / ktoré záväz
 w Kóbctie Božym jednomyšľne y jednotajne trzymáne
 y zachované bywáły.

Te lubo ste zreteľnymi w písanie S. nie naybúšo
 stowy/jednáť ste z nim pieknie zgadžájo / y zniego dowo
 dzone bydž. moga / tážke Chemnitius dovrze nápisal:
 Quintum genus traditionum constituemus illud, quod
 Patres aliquando ita vocant illa dogmata, quæ non to
 tidem literis & syllabis in scriptura ponuntur; sed boná,
 certá, firmá & manifestá ratiocinatione, & perspicuis
 scripturæ testimoniis colliguntur. E.g. Dobry to Uczynek:
 Dziatki mále krzćić. Nuž nigdžie tego wypráźnie / mowie
 wypráźnie y jáśnie w písanie S. nie czytamy: Krzćićie
 Dziatki mále; áte jednáť z tradicijey albo náuľi po
 dáney od Apostolow poznáć možemy / že Dziatki mále
 fonteźnie krzezone bydž mája; O czym táľ Origenes
 piše: Ecclesia accepit traditionem ab Apostolis, etiam
 parvulis dare Baptismum. Uczy táľiez tego Augustin
 S. contra Donatist. Diá co pogledájac jeden Teolog nář
 mowi: Affirmant igitur Origenes & Augustinus Bap
 tismum parvulorum esse traditionem Apostolicam. Hoc
 recipimus. Y pámiectne sř Kátečismusá Fridemského
 stowá: Cum legimus 1. Cor. I. Act. 16. totam aliquam
 Familiam à Paulo baptizatam esse, satis apparet, pueros
 etiam, qui in eorum numero erant, salutari fonte ablu
 tos esse.

Chemnit.
Par. I. EXA
men. Conc.
Trident. p.
69. fac. 7. e
dit. Franco
furt. in fol.

Orig. l. 5. ad
Romã. Au
gust. l. 4. c.
23. de par
vul. Bap
tis. v D. Brocho
mand. in
Conf. Apol.
20. p. m. 792
seq.
Catechism.
Trident. p.
195. edito
Colon.

To też między dobre należy Uczynki / Maria na-
 świętka Pannie jako Bogą rodzice czcić y uczyć /
 że czysta y nienaruszona Panna była przed porodem /
 przy porodzeniu y po porodzeniu.

Tego w prawdzie w piśmie S. jawnie wypróżnie nie-
 nądujemy ; ale z tradycyey y podania nauki Prorokow y
 Ewangelistow S. tego dochodzimy y dowodzimy / że san-
 ctissima Maria semper Virgo, zówke Panna była ; D-
 czym pisma S. na niektórych miejscach świadczą : Wy-
 wot ábowiem jey był y został zamknięty.

Es. 7. v. 14.

Luc. 1. v. 31.

Matth. 1. v.

23.

Ezech. 4. 4.

v. 2.

Es. 66. v. 4.

Zaczyn on stary Nauczyciel Damascenus na błogo-
 sławioną Maryję Pannę / naciąga ono prorocstwo Eza-
 jaszowe : Pierwej niż pracowała fu porodzeniu
 porodziła / pierwej niż ja ogarnęła boleść / poro-
 dziła męszczyne.

Ez. 44. v.

2.

Prorok Ezechiel przypodobywa Pannie Maryję do-
 bramy ; Jako ona zamknięta została : Tak y żywot
 Panny Maryję.

Beza. Vo.

lum. 3. pag.

128.

Y nie są zaprawda pochwały godne słowa Bezowe :
 Sicne Christus more ceterorum hominum perrupto scil-
 utero, an. *ὑπερφυσικῶν* ratione natus, minime nobis la-
 borandum arbitramur? Jesli się Chrystus tak jako in-
 ni ludzi / albo nadprzyrodzonym sposobem naro-
 dził / nie wiele nam na tym świadzić należy? Lecz
 nie tak : Wiele nam zaprawda na tym należy / ábyśmy y
 wiedzieli /

wieźlieli / jeśli Maryja Panna przyrodzonym albo nade-
przyrodzonym sposobem Krystusa Syna Bożego porodziła.

Co się inŝyć rządku y tym podobnych dobrych Uczyn-
ków / Korpach tu teraz długim wypisać nie będzie Rejestrem/
czyż: lubo nam nie są jasnymi w piśmie wyrażone słowy:
ó wiśkże per bonam consequentiam, przez dobre do-
wodu zamięnienie / pokazane bydź mogą. Y zostawa
przy tym / co Anselmus pobożny Pater powiedział: Non
tantum id credendum est, quod expresse in Scriptura con-
tinetur; Sed & id, quod per bonam consequentiam inde
deducitur.

[Tu się także czyda słowá onego Teologa / Ktory powiada:
Neutiquam reprehendendus est, qui praestitit aliquid in gratiam pro-
ximi sui, quod, ut ad eum modum praestaret, Deus peculiari & sin-
gulari mandato ei non injunxit. Sanè Paulus annunciat Evange-
lium, &c. Ita ut nulli eorum oneri esset, sed manibus suis nocte ac
die laborando ulibus suis ac suorum necessaria acquireret. Neque
tamen praecceptum ipsi erat, ut manuum labore victum sibi pararet,
sed potestatem habebat ex Evangelio vivendi. Nemo autem tam est
impius, ut S. Paulum isthoc nomine culpae aut vituperare audeat, &c.
Quamvis autem hujusmodi opera, quae ad proximi usum referri pos-
sunt, quoad actuum individuum quantitatem & qualita-
tem, aut circumstantias lege Divinã expressa non sint; generali ta-
men illo praeccepto: Diliges proximum sicut teipsum saltim
quoad actuum substantiam comprehenduntur.]

VII.

Co o dobrych Uczynkach Pogánow
trzymać mamy?

§ 2

ry. Niedzo

Anselm.
in Epit. de
Process. Spi-
rit. J. cit.
M. Edel.
Par. 7. Ca-
tech. p. m. 12

D. Henich;
in Institut.
Theol. p. m.
191.

VII.
Quid de
bonis ope-
ribus Gen-
tium sen-
tiendum?

R.

Szedzy Pogány znanowali się ludźie táfowt/
 Oktorzy poczetyj żywot prowadźili: Nikomu krzywdy
 nie czynili: w czystości / mierności / sprawiedliwości / y
 innych cnotách bázgo się pochali.

Tu się pytamy:

Co o tych cnotách y dobrych Uczyn-
 kách Pogánow trzymać (rozu-
 mieć) mamy, jesli się też Bogu po-
 dobąły y jeszcze podobają?

D. Brochim.
 Tom. II. sy-
 stem. theol.
 p. m. 14. It.
 M. Steng.
 Con. I. in
 Artic. VI.
 A. C. p. m.
 342.

Niektorzy báleko y bázgo od prawdy błędźili / osobli-
 wie Zwinglius & Erasmus / ktorzy Pogánom dla cnot y
 dobrych Uczynków żywot wieczny przypisowali y powiádá-
 li / że Numa Pompilius, Aristoteles, Scipio, Socrates,
 Seneca, Cicero, Plato, Aristides, y inni poczetywi Pogá-
 nie / włáśnie táf jako Enoch, Elias, David y inni wierut
 Pánsey zbawieni sę.

Wyżej mianowany Erasmus śmiał to napisać: Ja
 wierze że Cicero jest zbawiony / poniektwaz wiele
 pisał o Bogu y o nieśmiertelności dusz / a też
 wiodeł Żywot poczetyj.

Essa nie dosyć ná żywocie poczetyjym : Kto bowiem
 prágnie

pragnie zbawion byb; / ten musi wierzyć / gdyż bez wiá-
ry rzecz niemożna podobac się Bogu. A indziej
mowi Bzawiciel: Kto wierzy w Syna (Bożego) ma
żywot wieczny; ale kto nie wierzy Synowi / nie
oglada żywota; Lecz gniew Boży zostawa nad
nim.

Hebr. 11. v.

6.
Job. 3. v. 26.

W zrodzi Augustyn S. Wiata nazpwa Radicem &
Matrem omnium bonorum operum: Korzeniem y
Matka wszystkich dobrych Uczynkow; Abo / jako
ja Gregorius Pater on pobożny tytułuje: Vestibulum,
per quod ad bona opera perveniatur: Wiata jest ja-
koby drzwiami / abo wscielem / przez ktore się do
dobrych Uczynkow przychodzi.

August. cit.

M Gabelin

A. C. f. m.

1347.

Gregor. Ho-

mil. 19. in

Ezech.

W dziwna się pobożni Teologowie nie pomātu temu /
że niektórzy starzy Doktorowie przed laty Poganom / lu-
do Boga prawdziwego nie znali y wsi nie wierzyli / ży-
wot wieczny przywtafczac (przypisowac) mieli; Co gá-
ni jeden z Teologow náskych mowiac: Qui de salute
Gentilium ignorantium Christum benignius censuerunt,
arbitrati potuisse illos, si ad ductum lucis naturæ de-
center viverent, aeternum salvari, &c.

D. Brochm.

l. c.

Lecz my to ná stronie publiczny tylko kilka słow o
dobrych Uczynkach Poganow jeszcze rzeczem / miánowicie /
że nam tu trzeba roznośc uczynić między dobrymi Uczyn-
kami *νομικῶς* legaliter wedle Zakonu / abo przykazań
Bożych / y między dobrymi Uczynkami *εὐαγγελικῶς* Ev-

angelicè według Ewánjelijey / ile / gdy z wiary pochodzą /
Bogu ście podobac nie mogą.

Wależ tu świadczą Teologow zwołánych / Prozy częścią nie pozwalają /
częścią pozwalają na to / że ście cnoty ábo dobre Uczynki Pogánow Bogu
podobają ; jákoż to są D. Hutterus , Prozy in L.C. f.m 48. seqq. scribit , lau-
dabilia opera Gentilium sunt bona , *quantum ad substantiam actūs* ; vi-
tiosa verò sunt , *quantum ad qualitatem Personae*. Id. Alii, inquit, di-
stinguunt inter bonitatem *φύσεως & πίστεως*. Gentilium Opera statuen-
tes bona fuisse τῆ φύσεως , non verò τῆ πίστεως. Vid. d. h. m. disput. D.
Gerhard, in Isag. I. T. p. m. 622. seq. D. Brochm. T. I. System. Theol. p. m.
377. seq. D. Meiss. Dec. III. Anthropol. Disp. 21. de lib. arbitr. Quest. 14.
Virtutes, seu bona opera Gentil. νομικῶς considerata rebus bonis
adnumerantur, nec pro peccatis habentur ; At εὐαγγελικῶς ex-
pensa peccatis accensentur. D. Christ. Chemnit. in L. T. Huttero
Cundis. p. m. 347. ait : Gentilium opera sunt bona quoad boni-
tatem moralem seu Civilem : non autem quoad bonitatem Spiritua-
lem & Theologicam. D. Fridlib. in Medul. Theol. p. m. 402. D. Kromajer,
in Theol. Positivo Polem. p. m. 676. Raup. Par. VI. Loc. p. m. 229. &c.)

VIII.

VIII.
Quid emo-
lumentum ex
bonis ope-
ribus capi-
amus ?

Co zá pożytek z dobrych Uczyn-
kow mamy ?

DEn pożytek z dobrych mamy Uczynkow / że
nam je chce Bog nagrodzić y zcienie y wiecznie / y
nie máš żadnego y namniejszego dobrego Uczynku /
Proregoby nam Pan Bog on Retributor wieczny / ábo /
jáko ono jeden Pater mowi / do nagrod y zaplat chęzo
ochotny / kiedykolwiek sowiącie nagrodzić nie miał / jeśli
nie

nie w tym dotychczas / tedy pewnie w onym wiecznym ży-
wocie / według onych słow Zbawicielowych: Zapłata
washa jest obfita w niebie; A to uczyni z łaski /
gdynz dar z łaski Bozey jest żywot wieczny w Krzy-
żuście Jezusie Pánu naszym.

Matth. 5. v.
12.
Rom. 6. v.
23.

Wskoz tedy dobrych Uczynkow / z ktorych nam wiel-
kie pożytki płyną / także je nam Bog y w niebie nagrodzić
obiecuje / czynić y w nich ácie w czas / mówić / w czas twi-
cząc nie będzie: Wola ono ná nas Duch Páński:
Dziś / jeśli głos Páński usłyszycie nie zatwardzaj-
cież serca swego: Nie rychłoby to bowiem było / do-
piero po śmierci dobre Uczynki czynić / ponieważ; już tam
wiecey czasu nie będzie.

Pf. 95. v. 7.
Apoc. 10. v.
6.

Przeto tedy pości czas mamy / czynimy dobrze /
powiedział Páwel S. W z nowu mówi: Patrzącie / sa-
kobyście ostrożnie chodzili / nie jako głupi / ale jako
madrzy / czas odkupując.

Gal. 6. v. 10.
Eph. 5. v. 15

Pisa o jednym zawołanym kólozecku Themistocle
áie / że gdy kiedyś zebrałe Wojsko swe przegladował /
miedzy żołdakami swymi zoczył jakiegoś młodego czes-
wego / dużego y czujnego NB. Słepca / który tak rzeknie
plókał / że mu tzy z oczu odwrócić kápoły. Themistocles
przyskapiwszy do niego / pytał go / przeczby tak plókał: je-
sliby áie już Diuprzyjaciela / z ktorym áie miał potykac /
plókał: O nie! Odpowiedział żołnierz / zgólá o tym
nie.

D. Weinr.
Par. 1V.
Conc. Fu-
nebr. cit.
Moller. 17.
Alleg. Prof.
Sacr. p. m.
116.
NB. Cłop ad
laudem.

Vid. Cnap.
Ib. P. I.
G. I. 1. f. m.
66.

nie myśle; gdy do potyczki przyjdzie / że się bitwa
z Nieprzyjacielem będzie / z tarczą miał: Epa-
dziewam się za pomocą Bożą stanąć w potrzebie
jako y druzi. To mi tylko / powiada / obchodź
w Sercu moim / zem już wieku mego do dwudzie-
siętego y wtorego roku dopędził; a w tym czasie je-
szem żadnego rycerskiego dziecka nie wykonał: to
mi trapi / to mi rzetwne zozu wyśiska lzy.
Zaczyn mu Themistocles sercá dobawat, mowiac: Jesz
czes nie wiele omiekszał: czegoś do tej doby nie
uczynił: Nożesz to napotym jakim walecznym u-
czynkiem nądzrodzić.

Przypuszczay co do Sercá twego káždy Krześciáni-
nie / y Ty coś już do lat doprzátých przyszedł! Jesliś
jeszcze dotad nie pochwalę godnego y bogoboynego w Krze-
ściánstwie swoim nie sprawił: Dplączcie to gorliwie; a
jesli też do siebie baczysz żeś dotad Krześciánstwa twego
dobrymi nie współadczat Uczynkami: strazycie się nie-
wypowiedzianym ukłówaním o to / zebp to z tym wiec-
sz pobożnością y cnót chwalebnych gorliwośćieś kiedykolwiek
wiel odwetowac mogł: **Bojuy dobry boń / zachoway**
wiare y dobre sumnienie.

1. Tim. 1. v.
18.

Juz się tu zátym ocucicie Wy Krześciáni! co się do
tey y owey Religijey przyznawacie / táf wy Kścieza jak y
Wy Politykowie / Pánowie / Szlachta y inni wyhsocy /
przedzycie czy wáśze / y one / że táf rzekł / z puzdrá wyimi-
cie /

Cie / obaczciecie bte jakle mi Krześciány jesteście! Pytajcie bte:
 Jesli też Krześciánstwo swe dobrymi Uczynkami pokazue
 jeste z czyli wšeregú ludži owych jesteście / ktorzy gdy slysko/
 że gdzie sie grzech rozmnożył / tam laska Boza jesto *Rom. 5. v. 21*
 cze tym wiecey obfitowala / aby / jako grzech kro
 lowal ku śmierci / tak też aby laska krolowala
 przez spráwiedliwosc ku żywotowi wiecznemu przez
 Jezusa Krystusa Pana naszego / zcad tak konkludow
 ja : Bedziemy tedy trwac w grzechách / aby laska *c. 6. v. 1.*
 Boza obfitowala !

A widziemy co na oko / ze sítá tálich / ile mieczy
 naszymi Luteránami / co nie wiele o dobrych Uczynkach
 czymájo ; á že zadnego pojrtku ani czesnego ani wlecz
 nego z nich nie májo / wierzyć nie chcą.

*Vid. M.
 Stég. Conco.
 II. in Artic.
 VI. A. C. p.
 m. 257.*

Ale miżernaby to argumentacja byla / gdyby kto
 cal konkludowal : Krystus za nas uciertial y u
 marł : za grzechy naše dosyc uczynil : nas od grze
 chu / śmierci / Dniabla y piekla wykupil. Przetoz
 dobre Uczynki czynic nie jest rzecz potrzebna ani po
 zyteczna.

W owšem tym wiecey nam dobre Uczynki czynic po
 rzebno y pozyteczno / poniewaz Pan Krystus za nas uciert
 pial y umarł / y nam dal wybawienie od Nieprzysio
 ciot naszych / y zrekł wšyskich / ktorzy nas niema
 widza /

Luc. 1. v. 71

Heb. 6. v. 6.
1. 10. v. 29.

widza / byśmy go snadź zlymi Uczynkami (grzechami)
znovu nie krzyżowali / jawnie nie sromocili / y
krwie przymierza jego nie deptali.

A tak wieczna hánba y sromota mája y mieć będą
owi Krześćianie / ktorých Poganie ná onym wátnym sa-
bzie pohánbia / y ná oczy im niepobożnosť ich wytkno y
pokaza / że je oni dobrymi przechodźli Uczynkami.

Cir. M. Gd.
dek in A. C.
f. m. 1347.

Antonius de Guevara piše o jednym poczciwym Po-
gáninie / ktorý się zwat Brusilius / iż się przy zgonie ży-
wota / gdy ten u ówlatu dobra noc dawat / chlubil z piaci
rzeczy (1.) Ze przez siedmććiat lat żadnego proznego
(lekkomyślnego) niewymowił słowa (2.) Nikt mu
ośł jakim sprosnyim nie mogli zaprobnić wosieptiem.
(3.) Żadney godziny nie proznował. (4.) Żadnego
człowieka nigdy żadnym zgołá nie obraził sposobem.
(5.) Szczęście z Bogiem / a nizeli złudźmi rozmawiał.

Nie tácnobys mi teraz tálego człowieka ná świecie zna-
lazt / cobys się z tym piaci tuot chwepić / albo że tak rzekł /
kokořyc śmiał.

A mali się prawdá rzec: byli wtey mierze Poganie
wielkiej godni pochwały y zálecenia / że się oni barzo w do-
bre Uczynki zápráwiali / y jedni drugich nimi celowali: /
jako o Aleksandrze Wielkim piše / że gdy kiedyś w wielki
y Bogi mroz, zaczył niektorego Zolbaka swego na polu
zmarłego

gmarzłego / y już ledwie co Duchá w sobie mǎjacego : teby
u ognia śledzac z stolice swojej odczyt / á onego mrozem
náwrotnego Wojaká ná nim posádzic kazat / aby się
rozgrzał / potrzepit y do siebie przykiedł.

Też y o Cesarzu Krájanie powiádaŝo / gby tenże tá-
leż widział / iz Żołnierzom jego od Woyaká nieprzyjaciel-
skiego okrutnie zranionym (poieczonym) do zawiázowa-
nia ran chust nie stawáto : áli on sam (Cesarz) káte
(kosute) z siebie zewolókny ná smátki potárgawšy rány
im zawiázowác kazat.

Záczym nie tylko ci pomienioni / ále y inni cnotliwi Po-
ganie w on dzień ostáteczny tego y owego Krześciániná /
ktory áni pobożnie / áni poczciwie / jáko oni / ále po Epiku-
reysku (ácepsku) żył y żyje / oskarzo.

Náwet y on bogobojny Krol Aragónski Alphonsus
cákle gnúšne y ospáte Krześciány pohańbi / ktorzy dobrych
Dzielników nie czynili / y inni bliźniego nie wspomogáli
Wyzej bowiem miánowany Krol widzac ubogiego Chłop-
ká / co Dostá swego upádłego ratowác nie mógł / zbladł y
z łoniá z błotá mu go wydzwignac (wyciągnac) pomogł.

To był Krol / á nie skromáł się Kmiotká niedźnego
cátowác ! Ták ták y My musiemy Bliźniego nášego
upádłego y pomocy potrzebującego wspomogác / y jemu ile
można / dobre Działki pokázowác : á cośmy kázerze y
nieobłudnie (niezdrábliwie) czynić powinni / gdyż Pan
Bog náder się brzydzi ludźmi zdradliwymi (nieś-
cznymi y obłudnymi) jákowych teraz pełno ná świecie / y

Vid. de l'is
Exempl.

Zwing. Vol.

14 p. 288 40

alleg. M.

Binbio

Par. II. des

Stellch.

Buř. Pos.

p. m. 439.

u których już szczerść wymietrzała: ba jakoby już umarli
 p z świecą powandrowała / tak ze on Poeta nie ile powie-
 dział:

Candor in hoc aeo res intermorta penè est.

Szczerść umarlá ná Świecie /
 Zdrádá / factb wšedzie šte plecie.

*M. Spalcha-
 verus Conc.
 R. in. Pro-
 pheta. Jon.
 P. m. 9.*

Tu wspominał sobie pámietna Historija / ktoram
 czytał w Autorze wiary godnym o jednym Legacie Rzymo-
 skim / który z rozkazu Senatorow Rzymskich przybywszy
 do miasta NOLA in Campania nazwanego / y sławny
 w Gospodzie zwołal do siebie Gospodarza / ktoremu imie-
 niem Senatu Rzymskiego rozkazał / aby wyszedł y ná miá-
 sto / nalepszych / nawierniejszych / naczotliwszych y najszer-
 szych Mieszkańcow zwołał: bo im miał coś poważnego y
 tajemnego objawić y powiedzieć. Gospodarz pokedł y ná
 Cmpńcarz (Kierśof.) wolał kilka razy ná Umartych.
 A gdy mu sie z nich niśt nie ozwał / y stawić sie nie dyciał:
 z podziwieniem to Legatowi przypadło / y pyta go:
 A gdzieś ci ludzie / ktorychś miał zwołać / tak
 dlugo zostawiają? Gospodarz odpowiedział: Miałem
 tem nalepszych / naczotliwszych / nawierniejszych y
 najszerjszych ludzi zwołać y do ciebie im przysć ro-
 skazać; ale wszyscy już pomarli!

O Mpc tej z tym Gospodarzem mówić możemy:
 Ludzie dobrzy / wierni / szczerzy y uprzeymi już po-
 marli: bārzo skapo onie ná świecie! Dwiec y

z M. 9.

z Muzem Bozym mojemy eskłanować: D zkadze się
wzdy to złe wyzelo / ze wszysiek świat pełen jest
zdrady / fałszu y chytrości / Si mundus aperiretur
cultro veritatis, nihil in eo inveniretur, nisi falsitas,
mowi Hieronym S. Wyrodzi Kotciot Bozy z Psalmu 12.
śpiewa :

Zachoway mie / o Sprawco niebieskiego domu /
Prawdy nie masz na świecie: nie masz ufac komu;
Nie uslyszysz jedno fałsz / uslyc pooblebiąs /
A w chytrym sercu jadu smiertelnego taja.

Syr. 37. v. 3.

Hieronym.
alleg. M.
Spalchaw.
sup. Jon.
Conc. I. p.
m. 8.

Biskup Bambercki miał kiedyś ślepiego Biazna /
ktory Jezusa nazywał Bratem swoim. Muz czasu jedne-
go Nymberczanie rozpierali się z Biskupem o coś przez
niemący czas. A gdy z obu stron piekna między nimi sta-
nęła ugoda: tedy Biskup Nymberczanow na bankiet
do siebie zaprocił / y one po paniu ucześowat. Kiedy się
już z soba zegnali / ręce sobie dawali / rewerencyje y ukto-
ny wielkie czynili / jedni drugich cętowali / obłapiali y uko-
lan upadali / &c. Ali on Biazen pącząc ná to / y głowo
chwiejąc / uśmiechając się mowiac: Widzisz Jezusie
Bracie mój co ci czynią? W kwietnej Niedzieli
Zndzi właenie tak z toba posiepowali: ciebie z rą-
zu wtęcznie przyjali / pięknie witali / przed toba
cię kłaniali / Krolew cie żręli / Hosanna śpie-
wali; Lecz jakożci się potym nie długo powiodło z.
Do krzyży cie przybieli.

M. B. Stöltz
lin in Ecce
homo p. m.
77. seq.

Wiedziat to dobrze ten Blazen / je pod onym wielkim
Komplementowaniem (pod wielkimi Forteczyskami / rewes-
rencyjami y miokliemi uktonami) czesto wielki fałsz y
zdrada tkwi.

*Vid. iz. M.
Gabel. in
A.C. l. d.*

W mieście Dodoná w kráinie Epirus rzezonye lezo-
cym byly dwa stupy wystawione. Na jednym z nich wie-
biata w zgora miedziana gloáno brzmioca miedzica: a na
drugim (stupie) byl obraz Chlopczyká jednego / kory sie
od wiaceru tam y sam poruszał (chwiał) a miał w rece
swey laske. Gdy tedy wiacer wiał: all Chlopczyk ono
laske w miedzice uderzał / cásze sie dźwięk od niego daleko
y dlugo rozchodził / y słyszeć dáł. Wyrodzi tam to przy-
stowie byto urostło: Dodonzum Es: Dodoneyska
miedz.

*1. Cor. 13. v.
1. Scalig.
Exercitat.
307. Sect.
26.*

Obludnicy sa taka brniaca albo brzakajaca
miedzia / o ktorych on Uczony Mraz niezbrojnie napisal
Plus DEI invenias in illorum verbis, quam in illis. Ergo
quasi tubae quaedam sunt inanes, a quibus ubi sonus exiit,
intus nihil manet: Wlecey / powiada / Bogá znano
dziej w słowách ich / a niz w nich samych. Dla
tego jako traby niejakie sa prozni / z ktorych kiedy
dźwięk wyndzie / wewnątrz nic nie zostawa.

Ex. gr. Kiedyby kto jakí dobry Chwalebny Uczynek
sprawil / abo sie jakiego sprosnego grzechu uchronil; a po-
emby jako inna haniebna zbrodnie popetnil: a cozby mu
on pierwszy dobry Uczynek jego pomocen byl: Nic / albo
máło

máto co ; N owšem obtudo by to pachnelo : hoby on
 pierwszy dobry Uczynek jego / z ktorego by się wynobit /
 byl niby niejaki dźwięk albo brzeł / ktory ná powietrze
 ginte : bylby przez one hánieba / ktorey się przed tym
 dopuścił / zbrodnie / poctumiony (zniešiony.)

Choćaby bowiem kto ani Wszetecznikiem / ani Pijs-
 nico / ani Szodziejem / ani Łakomca y Lichwiarzem nie
 byl : á bylby Bluznierzem y Obmowca ; á cożby mu to
 pomogło ?

A lubo by kto nie byl Bluznierca / Poctworca / Szarzem
 y plocka : nie bylby Wzárdzi-kelem Stowá Bożego y Śá-
 krámentow Ś. á bylby z Bliźnim swoim w gntewie / w nie-
 nawieści / w zwádbách y poswarkách : cożby takimu po-
 mogło do Košciotá chodzenie / modlitw odprawowanie /
 ná Spowiedzi bywanie / y do Scotu Bożego przystepo-
 wanie ?

Uczkolwiekby też kto żadnego nabożeństwa / żadnego
 Kazania nie omieszkal ; á ješliby Bliźniego swego okradal /
 zdradzał / podchodził y krzywodził / jákimbykolwiek mógł
 sposobem : toby mu wszystko zgotá pożyteczno nie bylo :
 Ubowiem ktoby zachował wszystko Zakon / á w jed-
 wym by upadł ; siac się winien wszystkich przy-
 kazań : Po ktory rzekł : Nie bedźcieś cudzołozni /
 ten też rzekł : Nie bedźcieś zabijal. A ješlibyś
 nie cudzołozni / álebyś zabił : siacś się przesięca
 Zakonu.

Jacob. 2. v.
 10. seq.

(Ná te słowa Jakuba Ś. teraz przywiedzione D. Olander Sacr. Biblior.
 Sac. III. l. m. 646. taká gloska dáje mowiac. : Eos non esse coram Deo excu-
 satos.)

tes, qui ab aliquibus delictis sibi temperant, nihilominus alia admittunt, quasi Dominus nobis liberum reliquerit, ut eligamus in ipsius mandatis, quæ observare velimus, cæteris neglectis. Rauppius in Commentar. Synopt. p. m. 995. supra h. l. sic commentatur: Damnas itaq; sit omnium COLLECTIVÈ, id est, sic, ut non quidem per unum illud crimen omnia præcepta transgrediatur, seu culpam omnium & singulorum contrahat, aut etiam propter omnia & singula illa damnatur; Sed ut per unum crimen transgressor totius legis fiat, & poenæ obnoxius, quæ transgressores ejus manet, damnandus propter unum illud crimen, sicut alii damnantur propter plura, etsi non tam graviter, atq; illi. Idq; ita ipse Apostolus explicat, cum, quod hic dicit: Damnas factus est omnium, illud commate sequenti sic exprimit: Factus est transgressor legis. M. Creidius Conc. VII. über das ander Capitel der Epistel Jacobi / p. m. 397. sagt vrez promádzi: Zwar einer der wider das Sechste Geboth sündiger / der ist ein Ehebrecher / und kan deswegen kein Todschläger genennet werden; Wil er aber das Sechste Geboth übertretten; so ist er ein Verbrecher des Gesetzes / und hat den Fluch verdienet / welchen Moses allen denen gebrohet hat / die nicht bleiben in ALLEM / was im Gesetze geschrieben steht / Deut. 27. v. 16.)

IX.

IX.

An Christus Bona opera in. novissimo die commēdatur, opera vero mala piorū & impiorum publicaturus sit?

Jesli Pan Krystus wostáteczne przy-
ście swoje, dobre Uczynki zále-
cąc; á zlé Uczynki, t. j. grzechy
ludziom pobożnym y niepobo-
żnym ná oczy wytykác y wyrzu-
cąc będzie?

R.

SE Krystus Pan ná sadny dzien dobre Uczynki
zálecatc będzie; poznatc sje to moze; Mattheuska 5.
Kozb.

Możb. 25. v. 35. Y będzie to wielka zacność y godność ną-
 śa kiedy nam Pan y Zbawiciel nasz to da zálecenie / żeśmy
 dobre Uczynki czynili: Tunc erit nobis gloria: Tedy be-
 dzie miy mieć cześć przed wšyskimi! (Aniołami y
 Wybrányimi Bózymi.)

Luc. 14. v.
 10.

Co śle zábie rzeczy zlych Uczynków c. j. grzechow ciał
 pobożnych jąt y niepobożnych: pewna to / że Uczynki zte
 c. j. grzechy niepobożnych / Krystus Pan / gdy przydzie ná
 sob / objawi y przed oczy im je wytknie y wystawi / jako
 pismo uczp.

Eccles. 12.
 v. 14.

Lecz o zlych Uczynkach c. j. o grzechach pobożnych y
 Wiernych Pánektach / ktore im tu sa odpuszczone / pytać
 śle możemy: Jezeli je też w on dzień ośia teozny Cez
 dzia sprawiedliwy P. Jezus publikować y ná o-
 czy wytykać będzie?

Vid. Magi-
 str. Sentet.
 4. distinct.
 43. cit. D.
 Brochmäd.
 in Artic. de
 extr. Jud.
 p. m. 7029.

To jest naprawdźliwe z pismem S. zgodne mniemanie /
 że grzechy Wierzacych w dzień przpécia Syná Bózego ná
 Sob publikowane / y objawione nie będą / poniewaz Bog
 wiernie ślubowat / że im nie chce wspominać grze-
 chow ich: ale wšyskie objecuse w tył swoy zá-
 rzucić y w głebokość morzka wrzucić.

Jer. 31. v.
 34.
 Es. 38. v. 17
 Mic. 7. v.
 19.

Niektorzy jedná / między ktorými znáydujś śle y
 stárzy Nláuczyciele / mniemają / że wšyskich ludzi pobo-
 żnych grzechy / y te / zá ktore tu zátuja / ná sadny dzień
 mają bydź objawione / tázże im je Krystus sprawiedliwy

Sedziá ná oczu wytyplác bedzie; Nie przy tym twierdzo/
 że im to nie ku háńbie y postromoceniu / lecz ku czci y wielo-
 ściemu záleceniu stuzyté bedzie: Krysus Pan bowiem / kto-
 ry nikomu na Sedzie swoim krzywdy nie uczyni / gdyž ka-
 ždy bedzie z Dáwidem S. wyznác musiat: **Panic / tys**
spráwiedliwy / y wšyškíe sady tvoje sa spráwiedo-
liwe ! záleccé je bedzie / że w grzechách swojch upornie, nie
trwali / ale zá nie serdeczno pokute czynili.

Ps. 119. v.
 75. 137.

Job. 5. v.
 24.

Cobysmy o tym trzymác mieli mienániu / nikt nas
 lépiej nie náuczy / jáko Krysus Pan / ktory mowi: **Zá-**
prawde / záprawde powiádam twam / kto słowá
mojego sluchá y wierzy onemu / ktory mie poslal /
ma żywot wíeczny / y nie przydzie ná sad / ale
z šmierci přešedl do żywota.

Ztych słow Zbáwicielowych mamy táki potezny do-
 wod / ktorego y sam Dyzabel žítie nie moze :

Kto w Krysusa wierzí / ten nie przydzie ná sad /
Za wierze w Krysusa ;
Przetoz nie przyde ná sad / rozumiey ná sad
potepienia.

Chronic.
 Francisci p.
 3. lib. 4. c 35
 p. 431.
 V. Tub. no-
 wis. Albr.
 p. m. 775.

W Páryżu przed lácny wlasztorze S. Fránciska byl
 šte jeden mlody Duchowny niebespiecznie rozniemogł. A
 gdy z šmierci jáko oštácnim Nieprzysácielem czynil : ál-
 žátošnie krzyzet jét mowiac: Ach ja ubogi biedny
 człowiek

człowiek! jākbymi teraz dāleko lepiej bylo / gdybym
 ſie nigdy nie byl narodził / niſz tak mam umrzeć.
 To rzekłszy zaraz bię cynti ſtyſieć dat ſłowy: **Dz**ierz
 wagę prāwie. Co to ſtyſieli / rozumieli / że to jākas
 fantāzja była; albo że Pācyent w głowę zāchodził / y
 to cieleſko mānia wpadł. Ale zarazem znowu zāwołał:
Widziałem / jākto Bog ſrogi rāchunek wyciąga od
 Ludzi ze wſyſtkiego / nāwet y z napodleyſzych myſli /
 ſłow y uczynkow: **W**ſyſtko to nā wadze bywa
 wważono. Gdym tedy baczył / że moich dobrnych U-
 czynkow mniej bylo niſz grzechow: proſiłem Pānā
 Boga / aby nieco z meki **K**ryſtuſowey nā wagę
 włożył: czego gdym doſtąpił: ānom wnet lepkę
 go ſercā nābył y rzekłem: **J**uſz dobra moſā.
Zāczym tudzież **D**uchā wycpchnęł.

A cāk / gdy y **M**y baczymy / że więcej złych / ā niſz
 dobrych **U**czynkow czyniemy / niech że to nalepkā poćiechā
 nāſā bedzie / że zaſługā **K**ryſtuſowā jeſt dāleko wāżniej-
 ſā / niſzell wſyſtkie zte **U**czynki / t. j. grzechy nāſe: bo
 gdzie grzech wielki / tām wiec je miłōſterdżie **B**oże.

Rom. 5. v.
21.

X.

Czym ſię cieszyć mājā owi **U**bodzy y
 niedoſtātni **L**udzie, co ſię ſāmi
J2 w ſobie

X.
Quomodo
 firmandi
 ſint tenuio-
 ris ſortis
 ho.

homines,
quibus non
est, unde
bona 'ope-
ra faciant?

w sobie gryzą, że nie mają z czego dobrych Uczynków czynić ;
Albo, że nie mają na Kościoły,
na sługi Boże, na Szpitale y Ubo-
gie z czego Jákmużny dawać ?

Ná co ęte odpowiada: Jesteś nie możesz / á'bo
nie masz jáko ęte uskarżać / z czego bona opera ex-
terna dobrych Uczynków powierzchownych / między y Kore-
najejo y Jákmużny, czynić, czyniąże tedy bona opera interna
dobre Uczynki wewnętrzne ; jákoż to są : Pietas, Ti-
mor DEI, Fides, Spes, Charitas : Pobożność / Bo-
jazy Boża / Wiara / Nadzieja / Miłość. Albo /
żeby ęte tym jábnie y rzetelniey powiedzjáto ; Czuj do-
bre Uczynki y prácu y w dobrym ták : Wierz w Bogá
w Tronch jedynego státecznie / słuź mu wiernie /
progi domu Bożego nájwiedzaj ochotnie / słowá
Bożego słuchoy pilnie / Sakramentow S. uży-
waj nabożnie / modl ęte gorliwie / krzyź znoś ćier-
pliwie / żyj miernie / czynćte y wstrzemićliwie / nie
czyni stáránta o ęciele zbytnie / Bluznego miłuy ser-
decznie / mów o nim dobrze / obchoď ęte z nim
bezzerze / á nie zdrádliwie / życz mu wšęgo dobrego
wprzechmie / ic.

V. D. Hut-
aeri L. C. T.
f. m. 480.
1699.

Jeśli miły człowieczku y Ty / coś Ubogi / całcie dobro
 Uczynki / w których Pan Bog / ma osobliwe upodobanie
 swoje / czynić będziesz : pewnie mu się przez to przyimi-
 liś ; a on się w Tobie / jako Dziec miły w dziecięctwie
 swoim ulubionym Kochać będzie / y ciebie kiedykolwiek
 do wiecznych przybytków przyjmie.

Luc. 16. 9.

9.

Lecz Ty / co masz z czego Kościołom / Szpitalom y
 Ubogim dobrze czynić y Jasnemu dawać / a tego nie czyni-
 niś ; wiedz że / iż nie godzien abyś się mianował Krze-
 ścianinem : Ty zaś / któryś Kościołom / Szpitalom y
 Ubogim co odkazał / a tego / coś słubował (obiecał) nie
 pełniś : bądź tego pewien / że cię Bog dla tego kiedyś tedyś
 nie pomatu skarze ; co się wiedzieć daje z tego przykładu /
 którego jeden Karmowiczanin wpięty w wspomniony wzmianke
 czyni / tych słow używając : Godna uważyc / co się
 w Dyocezyjey Mediolanſkiej raz stało. Nie barzo
 dawno temu / Roku 1586. w jednym mieście umarł
 człowiek bogaty / który niemáło dobrego Kościo-
 łowi y Ubogiem oddał ; Ale Brat jego rodzony
 człowiek chciwy wszystko sobie przywłaszczając / Ubo-
 gim y Kościołowi nic nie dał : Wiecież jako Pan
 Bog to skarał. Żona jego urodziła Syna dzie-
 cie małućkie wedle zwyczaju ; ale tak na twarzy
 śiare / y tak z śłwa brodka y głowka / tak zarzybia-
 ła / jakoby miała dziewie idzieci lat. Co gdy
 między ludzi gruchnęło / powiedzieli jeden Káplán
 pobożny /

pobożny / mąsac o tym z nieba rewelacya / że to
dziećcie miało żyć lat dziewięćdziesiąt ; ale iż Dziec
sego Ubogie y Kościoty ukrzywdził / zaraz umrze.

Takim sposobem karze Pan Bog tych / co Ubogie /
Kościoty y Szpitale Krzywdzo / nie tylko ich samych / ale
y potomstwo ich karze.

Boże cis tedy y Ty tego / a Hceśli uybć karania
Páńskiego / wlec nikogo ani w Kościelnych / ani w innych
potocznych rzeczach nie krzywdź / ale rączey dobre twoich ná
Chwałę Bożę / ná Kościoty / Szkoły y Szpitale udzie
lay / ubogie sieroty / wdowy pobożne / Ubogie niedołężne /
rzemieślniki podeśle y pobupádźe rączey / zakładay y wspo
magay. Uczy nas tego sam Pan przez Proroka Izajášę
mowiac : Ułamuy łáknacemu chlebá twego / a u
bogiego y tufájacego wprowadź do domu twego :
Gdy uszryś náglego / przyhodźien go / a nie brzdź
śle ciálem twóim. Uczy nas tego y Páwel S. Kto
ry mowi piśre do Tymoteusza : Bogátnym ná tym
świecie opowiaday / aby ście nie winośilli / ani ná
dziećie pokładáli w bogactwach niepetwnych / ale w
Bogu żywym / ktory dáse nam wśyśkie rzeczy hoynie
ku używaniu / aby dobrze czynili / y byli bogátnymi
w uczynkach dobrach / użytymi y skłonnemi / skár
biać sámym sobie grunt dobry nápotym / aby doo
stapili żywota wiecznego.

Es. 58. 7.

1. Tim. 6.
v. 17. seqq.

To

To już zámplam ten Dykurs o dobrych Uczynkách. Przed zámknieniem jego miałem był / co się jednák nie stało / wspomnieć D. Luterá / ktoremu niektorzy przypisują / y w tym go winują / udawając / że dobre Uczynki do konca odrzucał y czynić ich zakázował : á tego miedzy innymi dowiedć ubitaja ex libr. de Captivitate Babylon. Gdzie Lutherus ma w prawdzie twarde o dobrych Uczynkách słowá ; Lecz kiedy je kto dobrze uważy y rozbiere / ná koniec pozwolić musi / że słowu Bożemu nie są przeciwne / ponieważ / jáko się wyżej nátknęto / gwałt jest takich známienitych przeciwney strony Mezow / ktory Luterá y Luterány wyświadczyja / że dobrych Uczynków cále nie odrzucaja ; co każdy z tego Dykursu mego oczywóście widzieć / y nieomylnie poznáć y wybaczyc może.

Day P. Boże ! zebysmy się nie usly tylko z wiary Chępill ; ale ja dobrymi Uczynkami / pobożnym y ewangelicznym żywotem / szczerá y niepokryta miłobicia ku Bogu y Bliźniemu pokazowali / jáko sam Zbawiciel uczy / y Jakub S. napomina.

Y mam zá to / że bez chyby Bernhard. S. ná to poglądając mowi : Ille est verè beatus, qui rectè credit, & rectè credendo benè vivit, & benè vivendo rectam fidem custodit; & frustra sibi solá fide blanditur, qui bonis operibus non ornatur; Ten / powiáda / prawdziwie jest bógostawiony / ktory práwie wierzy / y práwie wierząc dobrze y pobożnie żyje / á dobrze żyjąc práwey Wiary strzeże ; y darmo sobie sama wiara pobłaża (pochlebia) ktory dobrymi Uczynkami ozdobiony nie bywa.

Quidam
(Baronius)
de Luthero
dixit :

De bonis operibus tam contemti & perniciosa loquitur, ut nihil aliud nisi eam impietatis proponere hominibus voluisse videatur: vid. D. Bak. in Comment. s. Pl. XV. f. m.

209.

Matth. 5. v.
16.

Jac. 2. v. 18.

Bernhard.
Serm. I. de
modo benè
vivendi.

Dla

Gregor. in
cap. 9. Jobi.

Bellarmin.
lib. 5. de Ju-
stific. c. 7.

M. Binch.
Par. II. der
Söetlichen
Buß-Vof.
Conc. 79. P.
515.

Dla tego ná pobožność (dobre Uczynki) názyby / mowię
názyby hárdźie nie káżmy; ále je zowię z wiáro ztożymy
my; pámiestaymy ná Grzegorzá Patra onego pobožnego
słowá / ktory powiáda: Sanctus Job videbat omnia no-
stra bona opera esse mera peccata, si judicantur à DEO;
Ideo dicit: *Si voluerit homo contendere cum DEO, non
poterit respondere unum pro mille, c. j.* Job S. widział
że wśyśkile náše dobre Uczynki sa śczere grzechy /
gdyn od Bogá bywá ja sadzone; Przetoz mowi:
Zesliby śie czlowiek z Bogiem chćiał spieráć: nie
odpowie mu z tyśiacá y ná jedne rzecz. Albo jáś
ko on zacny Koscioła Kátolickiego Doktor Bellarminus
wyznawa: *Propter incertitudinem propriae justitiae & pe-
riculum inanis gloriae tutissimum est, fiduciam totam in
solá DEI misericordia & benignitate ponere, c. j.* Dla
niepewności wlasney sprawiedliwosci / y niebespie-
czestwoi prozney chwaly / nabespiecznienska rzecz
jest / wśyśkile ufność w samym miłosterdźiu y láś-
stáwosci Boskiej pokladáć; Czego dowodził *ex c.
9. Dan. ex Luc. 17. Item ex Collectá Domin. Sexages.
DEUS, qui conspicis, quia ex nullá nostra actione con-
fidimus: Boże / ktory widziś / iże z żadnego Uczynku
nie ufamy / Hæc verba (Bellarmini supra allata) mo-
wi jeden náś Teolog / credo ex corde esse verissima &
Wierze z serca / że te słowá sa nieomyślnie (nie
chybnie) prawdziwe / sa godne y przysioła czlo-
wiekowi Kátolickiemu; N dla tegoż je całujemy y
wdzięcznie przysmujemy. Doo*

Dospę o tym Dyſkursie / do ktorego ja teſz rzecz mo-
 ge co D. Wengering / do Kólegi ſwoey Scrutinium Con-
 ſcientiæ Catecheticum nãzwaney rzekł: Wãndrunje te-
 dy miſa Kóiego w imieniu Pãñſkim / a ſprobuny
 doſwiadczy / iãkoć ſie nã ſwiecie powiedzie! Zãpras-
 wdę wielom nie bedzieſz przyjemna: Bo Ja y Ty
 nã ſłowa Pãwła S. pãmietã / y trzymãc ſie
 ich muſiemy / poſi nã ſwiecie żyjemy: Si homini-
 bus placerem: Chriſti ſervus non eſſem: Gdybym ſie
 ludzom podobal: nie bylbym Sluga Krzyſtusowym.
 Niech tedy ſapa / niech ſkemy / niechay ſie doſa y gniewa /
 iãkoćkolwiek kto chce! Nie da po ſobie baczyć / aſz go
 w ſãdno ekno. My ſwiãcã / ktory leſt we zlym polo-
 żony / 1. Job. 5. v. 19. albo / iãko jeden Teolog D. Johan.
 Pandocheus w Przedmowie ſup. Prax. Eccleſiaſt. Aviani
 Niemieckim piſze jezyczem / heutiges Tages noch neun-
 mahl ärger worden / pobożnym nie uczyniemy / ani nã
 prawã droge nãkierujemy.

Gal. 1. v. 10.

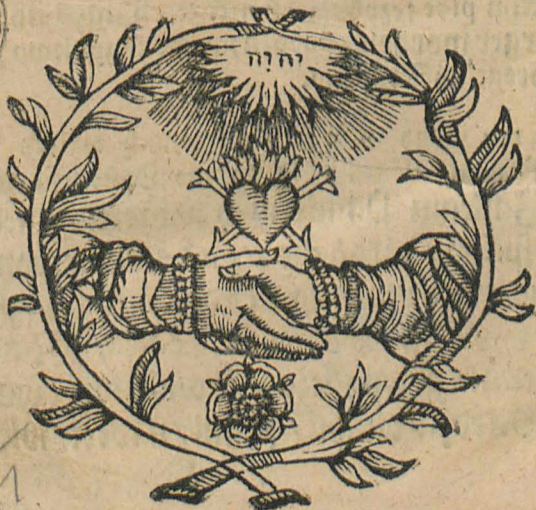
Co ten zacny y u ludzi Uczonych wzięty Moſz do
 Kólegi ſwoey mowi / coſz y Ja do tego Dyſkursu rzecz mo-
 ge: Joz w Imieniu Pãñſkim y wãndrun miedzy lu-
 dzie / a ſpãtrz / iãkoć ſie teſz nã ſwiecie powiedzie!
 podobno cie nie wſyſcy / kiedy do nich przydzieſz /
 mile przywitãla: podobno Tobie y Mnie jezycz
 iãdowite nie przepuſzczã; co oſobliwie czynić beda
 ludzie Nãrdzi / dumni / pyżni / nãdeci / wiele o ſo-

K

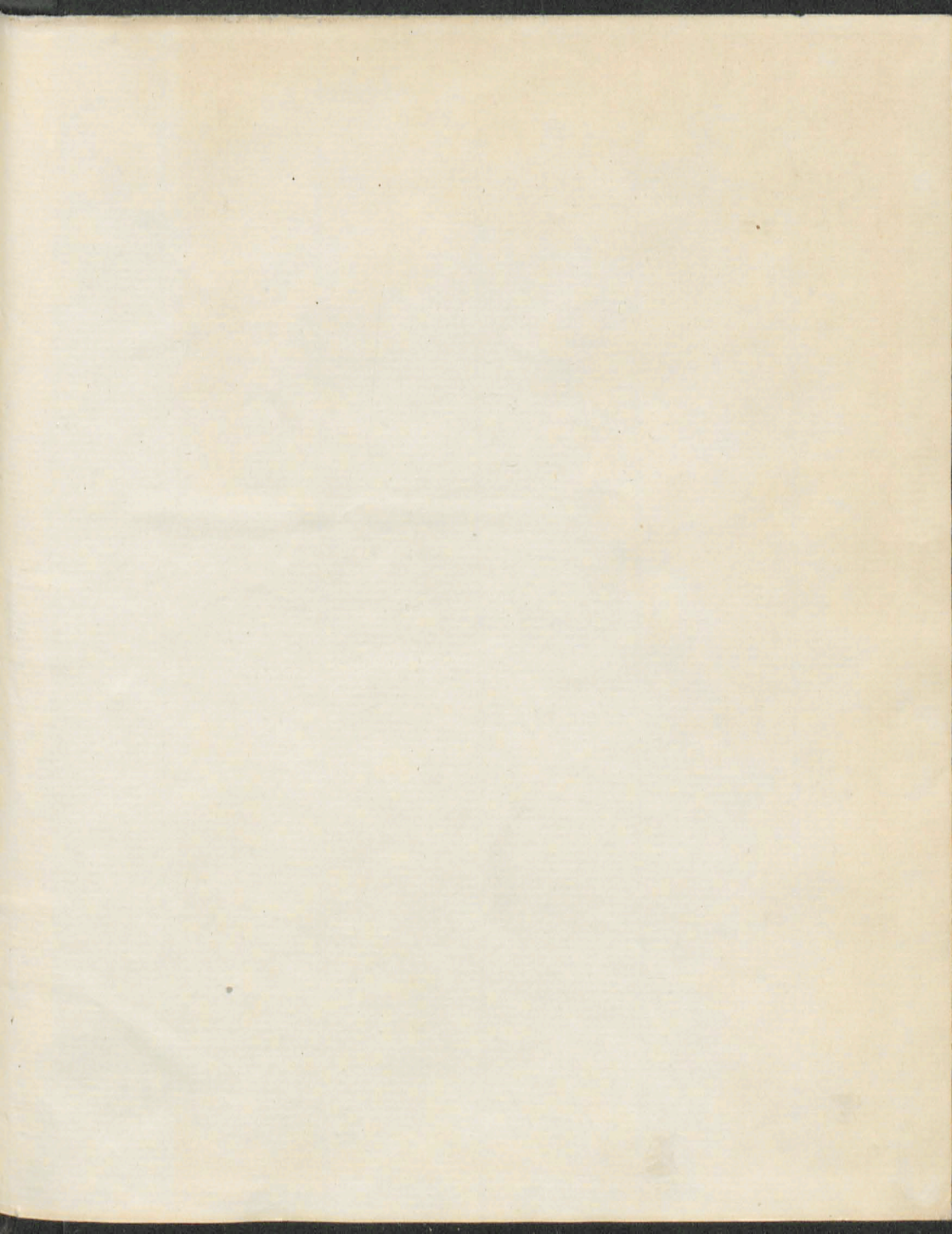
bie

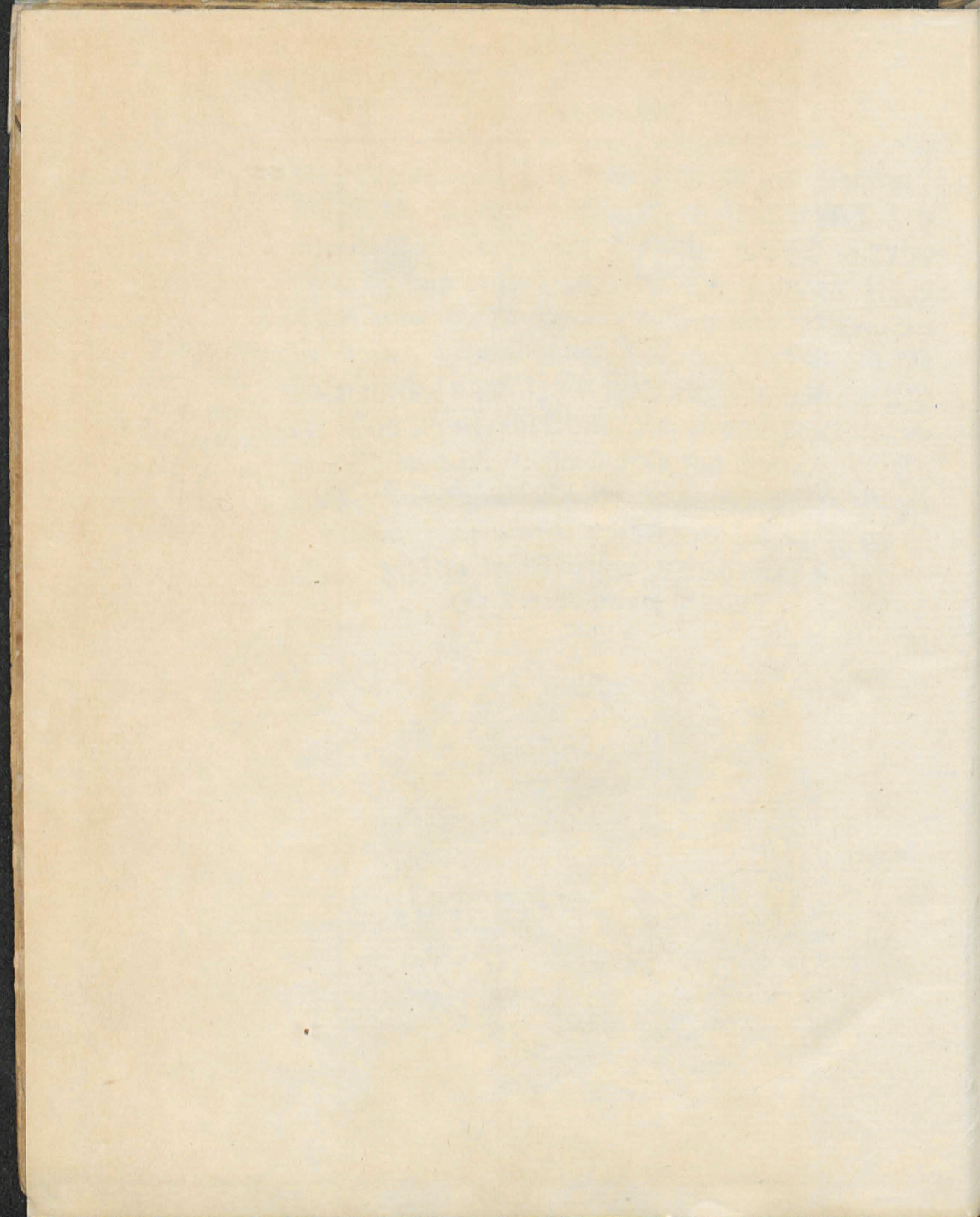
bie rozumiejący / y uszy świerzbiające mający ;
 jakowrch między naszymi malowanymi Lu-
 teranami / ile w tych krajach naszych natwie-
 cey / ktorzych (sa słowa Meza jednego Uczor-
 nego) antiquus ille Cerastes duobus maximè cornibus
 impugnat , elatione animi, &c. Ale jednak nie nie
 dbay nãto / y pokaz im fige / cieš sie tym / że si-
 cze Bog w pośrzedku narodu złego y przestrome-
 go / Philip. 2. 9. 15. gromadke ma swoje / gdzie Ty
 naydzieš mieškaniczo swoje / że cie pobożni Krze-
 ściãnie rãdzi czytać y mištrać beda : Bog
 z nami wšyktemi ! Vera pietas , &
 pia Veritas manet in æter-
 num. .

*Petrus Ble-
 sens. cit.
 Voss. in lib.
 de cognit.
 sui p. m.
 24o.*

19494
 11

OPRAWĘ WYKONANO

w prac. introl. konserwat.

Biblioteki „Ossolineum“

Data 30.8.77 podpis Urajchot

